

STORTINGET

Innst. 585 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 21 (2020–2021)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Fullføringsreformen– med åpne dører til ver- den og fremtiden

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Hvorfor trenger vi en fullføringsreform?

Regjeringen legger i meldingen frem en rekke vurderinger og tiltak som skal legge grunnlaget for en fullføringsreform i videregående opplæring (VGO).

- Å fullføre VGO gir ungdom og voksne frihet til å velge sin vei videre i livet.

Hvis flere fullfører VGO, betyr det at flere kan stille på samme startstrekk, med like muligheter for å skape seg gode liv. Det er den viktigste grunnen til at regjeringen mener det er nødvendig med en fullføringsreform, og til at regjeringen har som mål at ni av ti skal fullføre og bestå VGO i 2030.

- Regjeringens fullføringsreform vil legge grunnlaget for store endringer i VGO.

Regjeringen vil fjerne hindringer, snublesteiner og begrensninger slik at det blir tydelig at utdannings-systemets oppgave er å gi ungdom og voksne det tilbudet de trenger for å fullføre og bestå med studie- eller yrkeskompetanse.

Regjeringen mener at kunnskapsgrunnlaget som legges frem i meldingen, tyder på at det er behov for å reformere VGO for å få bukt med fem gjenstridige problemer regjeringen peker på:

- VGO er i for liten grad tilpasset elever med svake faglige forutsetninger.

- Elevene får ikke det de trenger for å bli best mulig studieforberedt.
- Fagopplæringen dekker ikke elevenes og arbeidslivets behov godt nok.
- VGO er i for liten grad tilpasset den mangfoldige elevgruppa.
- VGO er ikke godt nok tilpasset voksne.
  - Problemene er nærmere beskrevet i meldingen kapittel 2.

1.2 Bedre muligheter til å fullføre

Regjeringen ønsker å gjennomføre en historisk utvidelse av retten til videregående opplæring (VGO), slik at de som begynner i VGO, får rett til opplæring frem til studie- eller yrkeskompetanse. I meldingens kapittel 3 omtales utvidelsen av dagens rett til VGO. Regjeringen vil:

- foreslå å utvide retten til VGO og gi alle elever rett til opplæring inntil de har fullført og bestått VGO med studie- eller yrkeskompetanse.
- For at alle som ønsker å fullføre VGO skal få best mulige forutsetninger for å få det til, vil regjeringen:
- vurdere å foreslå en plikt for fylkeskommunene til å jobbe systematisk og forebyggende med elever som står i fare for ikke å bestå fag.
- foreslå at den utvidede retten til VGO innebærer at elever som ikke består fag, skal få mer opplæring underveis i opplæringsløpet.
- vurdere å innføre en fylkeskommunal plikt til å tilby et overgangstilbud for elever som har innvandret og har svake språkferdigheter og/eller faglige utfordringer.
- vurdere andre tiltak rettet mot elever som har dårlige norskerferdigheter.

- vurdere å prøve ut frivillige innføringsfag i matematikk, norsk, samisk som førstespråk og engelsk.
- Regjeringen har som mål at flere skal få lære plass, og regjeringen vil:
  - foreslå å innføre en ny rett til lære plass eller et likeverdig tilbud som del av opplæringsloven.
  - videreføre og styrke Samfunnskontrakt for flere lære plasser en ny periode.
  - videreutvikle lærlingklausulen for at den skal bidra til enda flere lære plasser, og vurdere tiltak for å sikre bedre etterlevelse av klausulen.
  - foreslå å opprette et nytt likeverdig tilbud for dem som ikke får lære plass. Tilbudets innretning og innhold utvikles i samarbeid med partene i arbeidslivet, lærer- og elevorganisasjoner og fylkeskommunene.
- For å få til et inkluderende og godt utdanningsløp for alle, vil regjeringen:
  - vurdere hvordan skolene kan få tilgang til kunnskap og kompetanse til å jobbe forebyggende med elevenes psykiske helse.
  - vurdere å foreslå en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å samarbeide om elevenes overgang fra grunnskolen til VGO.
  - vurdere å foreslå en plikt for fylkeskommunene til å følge opp elever som har fravær.
  - lage en strategi for at elever med nedsatt funksjons evne skal få et bedre tilbud.
  - vurdere å foreslå en plikt for fylkeskommunene til å gi lærlinger tilgang til sosialpedagogisk rådgivning.
  - vurdere å foreslå at oppfølgingstjenesten skal jobbe forebyggende.
  - vurdere å utvide målgruppa for oppfølgingstjenesten til personer i alderen 16–24 år.
  - vurdere å tydeliggjøre at PPT også skal jobbe forebyggende.
  - videreutvikle lærekandidatordningen og praksisbrevordningen i lys av fullføringsretten.

1.3 VGO skal være en sentral arena for å lære hele livet

Regjeringen ønsker å legge grunnlaget for en ny og fleksibel opplæring spesielt organisert for voksne. Gjennom å tilpasse opplæringen til voksnes livssituasjon, både i tidsbruk, organisering og innhold, vil regjeringen tilrettelegge for at flere fullfører VGO. Regjeringen vil:

- foreslå en yrkesfaglig rekvalifiseringsrett som gir alle med fullført studie- eller yrkeskompetanse mulighet til å ta en ny yrkeskompetanse.
- foreslå at rekvalifiseringstilbudet i hovedsak gis som opplæring spesielt organisert for voksne.
- foreslå en rett til å velge opplæring spesielt organisert for voksne fra og med det året man fyller 19 år.

For å lage opplæringstilbud for voksne som er mer fleksible og tilpasset voksnes behov for å kombinere opplæring med jobb- og familieforpliktelser, vil regjeringen:

- legge til rette for at opplæring for voksne blir bedre tilpasset voksnes behov, og at opplæringen tar utgangspunkt i at sluttkompetansen skal være styrende for måten opplæringen organiseres på.
- foreslå at modulstrukturert opplæring skal være hovedmodell for all opplæring for voksne.
- utvikle modulstrukturerte læreplaner med tilpassede kompetansemål for voksne på nivået under VGO.
- modulstrukturere læreplanene i VGO for opplæring spesielt organisert for voksne.
- foreslå ny begrepsbruk for opplæring spesielt organisert for voksne til «forberedende opplæring for voksne» (FOV) for nivået under VGO og «Videregående opplæring for voksne» (VOV) for opplæring spesielt organisert for voksne i VGO.
- vurdere å foreslå endringer i opplæringsloven som åpner for at det kan tas moduler fra VGO samtidig som man fullfører opplæringen på nivået under.

En fullføringsrett og en rekvalifiseringsrett i VGO gjør det nødvendig å revurdere inntaksreglene til opplæring spesielt organisert for voksne. Regjeringen vil:

- vurdere om inntaksretten til VGO for voksne bør endres som følge av nye rettigheter i fullføringsreformen.
- sammen med fylkeskommunene se på hvordan inntaksordningen for voksne kan forbedres slik at voksne kommer raskere i gang med opplæringen.

Regjeringen vil sørge for bedre tilpasset livsoppholdstøtte gjennom Lånecassen for voksne i VGO. Regjeringen vil:

- foreslå endringer i Lånecassens regelverk slik at det er bedre tilpasset modulstrukturert opplæring.
- foreslå endringer i Lånecassens regelverk som følge av forslag om endringer i retten til VGO.
- vurdere endringer i flyktningstipendet for å sikre god sammenheng med introduksjonsprogrammet.

1.4 Mer fordypning, økt relevans. Struktur og innhold i videregående opplæring

For at flere skal fullføre og bestå VGO og samtidig lære mer av det som arbeidsliv og videre utdanning etterspør, vil regjeringen sette i gang endringer i struktur og innhold i opplæringen. Det er regjeringens mål at alle elever i VGO skal få mer fordypning, mer relevant opplæring og mer valgfrihet. Regjeringen vil:

- utrede en fag- og timefordeling der alle elever har mer tid til fordypning.

- at fellesfag utgjør en mindre andel av elevenes timeplan enn dagens fellesfag for elever på studieforberedende løp. Det bør også utredes hvor stor andel fellesfagene bør være for elever på yrkesfaglige løp;
- at utredningen skal legge til grunn at alle elever i begge løp skal ha en variant av matematikk, norsk og engelsk og et nytt fag som ivaretar andre sentrale sider ved formålet til opplæringen, som uttrykt i formålsparagrafen. Disse fagenes omfang og innhold kan variere mellom utdanningsprogrammene;
- at utredningen gjennomføres i samråd med berørte aktører og forankres hos disse.
- utrede om det er behov for at timene i noen fag skal samles på én termin.

For programfagene på studieforberedende utdanning vil regjeringen:

- gjøre en samlet gjennomgang av programfagene på studieforberedende utdanningsprogrammer for å øke relevansen for samfunns- og arbeidslivet.
- utrede hvordan det kan legges bedre til rette for at alle elever skal ha reell mulighet til å velge programfag fra andre utdanningsprogrammer.
- vurdere å gi større adgang til fjernundervisning for å gi alle elever et bredt tilbud om opplæring i flest mulig fag i hele landet.
- utrede hvordan UNG-ordningen kan videreutvikles, inkludert hvordan den kan omfatte høyere yrkesfaglig utdanning.

For yrkesfaglige programfag og yrkesfaglig fordypning vil regjeringen:

- utvikle formål og organisering av faget yrkesfaglig fordypning for å legge til rette for mer og bedre fordypning i fag- og yrkesopplæringen.
- vurdere hvordan forberedelse til læreplass kan bli en tydeligere del av innholdet i opplæringen på Vg2.

Regjeringen har vurdert tilbudsstrukturen i VGO, og regjeringen vil:

- beholde hovedlinjene i tilbudsstrukturen for de studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogrammene.
- gå gjennom oppbyggingen av de studieforberedende utdanningsprogrammene, spesielt studie-spesialisering, med sikte på økt fordypning, relevans og valgfrihet.
- oppnevne et nasjonalt råd for studieforberedende utdanningsprogrammer.
- videreutvikle den yrkesfaglige tilbudsstrukturen i tråd med endringer i samfunns- og arbeidslivet.
- gå gjennom organiseringen og plasseringen av små lærefag i tilbudsstrukturen, og vurdere om enkelte små lærefag bør tilbys som fagskoleutdanning eller opplæring spesielt organisert for voksne.

- vurdere hvordan fylkeskommunene kan få mer frihet og fleksibilitet i organiseringen av tilbudene for små lærefag.
- foreslå forbedringer i ordningen med kryssløp.

For påbygning til generell studiekompetanse vil regjeringen:

- at det fortsatt skal være mulig å ta påbygging til generell studiekompetanse både etter Vg2, og etter Vg3 eller fag- eller svennebrev.
- at innhold og omfang av påbygging til generell studiekompetanse skal utformes på nytt etter at fag- og timestfordelingen er utredet, og i lys av eventuelle nye krav til generell studiekompetanse.

1.5 Vurdering i VGO – kunnskap og utfordringer

Vurderingssystemet skal gi elevene og lærlingene undervisningsvurderinger som bidrar til utvikling, og sluttvurderinger som er rettferdige, pålitelige og gyldige.

Undervisningsvurdering bør bidra til læring og ikke bidra til negativt stress. Regjering vil:

- vurdere flere tiltak for å sikre at undervisningsvurdering fremmer læring og ikke fører til negativt stress for elevene.
- utvikle digital støtte til undervis- og standpunkt-vurdering.
- nedsette en ekspertgruppe for å utrede pedagogiske, juridiske, teknologiske og etiske problemstillinger knyttet til læringsanalyse og eierskap til elevdata i skolen.

For at sluttvurderingen skal ha høy kvalitet og tillit i samfunnet, må den være gyldig, pålitelig og rettferdig. Regjeringen vil:

- styrke kvaliteten på standpunkt-vurdering gjennom kompetanseheving og støtte til lokalt arbeid med å etablere mer enhetlig vurderingspraksis nasjonalt.
- styrke kvaliteten på fag- og svenneprøven gjennom kompetanseheving og støtte til lokalt arbeid med å etablere mer enhetlig vurderingspraksis nasjonalt.
- vurdere mulige endringer i eksamen, blant annet i trekkordningen.

Regjeringen vil at kravene til å fullføre og bestå VGO fortsatt skal være høye, men de skal ikke være unødvendige snublesteiner for elevene. Regjeringen vil:

- vurdere modeller der ulike vektinger mellom eksamen og standpunkt kan gi bestått i faget.
- gjennomgå kravet til bestått vitnemål.
- endre inntaksforskriften for yrkesfag slik at programfag vektet tyngre enn fellesfag.

Realkompetansevurdering er viktig for at flere voksne kan få sin kompetanse vurdert på veien mot fullført utdanning, og for å sikre at voksne kan få dokumen-

tert sine kvalifikasjoner og oppfylle vilkår for inntak til videre opplæring. Regjeringen vil:

- vurdere om det skal lages et nasjonalt rammeverk og/eller verktøy for realkompetansevurdering på VGO-nivå.

1.6 Kompetanse og kvalitet i VGO

For å fortsette å bygge kvalitet og kompetanse i VGO er det stadig behov for et godt datagrunnlag og forskning av høy kvalitet om denne delen av opplæringsløpet. Regjeringen vil:

- fortsette å styrke kunnskapsgrunnlaget om VGO gjennom gode rammebetingelser for forskningsmiljøene.
- vurdere å lyse ut forskningsoppdrag for å støtte gjennomføringen av tiltakene i fullføringsreformen og evaluere tiltakene som implementeres.
- styrke datagrunnlaget og stimulere til mer forskning om voksne i VGO.
- styrke kunnskapsgrunnlaget om samiske elever og lærlinger i VGO.

Lærerne i VGO er sentrale aktører for å lykkes med en reform av VGO. Regjeringen vil:

- kartlegge VGO-lærernes kompetanse i undervisningsfag.
- sørge for at eksisterende kompetansehevingstiltak skal bidra til å dekke behov for kompetanseutvikling skapt av fullføringsreformen.
- vurdere å styrke satsingen på Kompetanse for kvalitet slik at ordningen dekker behovene til lærere i VGO.
- vurdere tiltak for at flere lærere i VGO skal få kompetanse i norsk som andrespråk, spesialpedagogikk og digitalisering.
- vurdere behovet for kompetansepakker som støtte til implementeringen av ny fag- og timefordeling og modulstrukturert opplæring.

For å sikre god kvalitet i fag- og yrkesopplæringen vil regjeringen:

- utvikle en nettbasert kompetansepakke for å støtte innføringen av nye læreplaner i bedrift.
- utvikle modeller som bidrar til oppdatert og kvalitetssikret utstyr i VGO.
- videreføre arbeidet med fremragende fag- og yrkesopplæring og vurdere tiltak basert på forslag fra SRY.
- vurdere å etablere sentre for fremragende yrkesfag.

Regjeringen vil legge til rette for økt likestilling i fag- og yrkesopplæringen og bidra til bedre kjønnsbalanse i opplæringen. Regjeringen vil:

- videreføre og styrke tilbudet om karriereveiledning i VGO.
- i samarbeid med partene sette i gang et arbeid for økt likestilling i fag- og yrkesopplæringen.

- støtte opp om tiltak og initiativ som skal bidra til bedre kjønnsbalanse i yrker og utdanninger der rekrutteringen er skjev.

Regjeringen ser internasjonalt samarbeid som et godt virkemiddel for å styrke utdanningskvaliteten i Norge. Det er et mål at internasjonalisering skal være en integrert del av norsk utdanning på alle nivåer. Regjeringen vil:

- legge til rette for at internasjonalt samarbeid brukes aktivt i videregående opplæring, som et ledd i å gjøre elevene bedre forberedt for videre studier og arbeidsliv.
- legge til rette for at elever, lærlinger og lærere skal få mulighet til å delta i mobilitet.
- vurdere ulike løsninger for å gi alle elever et bredt tilbud i opplæring i fremmedspråk, herunder:
  - gi elever bedre muligheter for å fordype seg i fremmedspråk.
  - vurdere å åpne opp for mer fjernundervisning slik at alle elever kan få et bredt tilbud om opplæring i fremmedspråk.
  - utrede tiltak for å styrke fremmedspråk i grunnskolen.
  - vurdere et nytt programfag i fremmedspråk, med mer vekt på leseforståelse og muntlighet på laveste nivåene.

Regjeringen ønsker å videreutvikle og utvide godkjenningsordningen for utenlandsk fag- og yrkesopplæring. Regjeringen vil:

- videreutvikle godkjenningsordningen for utenlandsk fag- og yrkesopplæring.
- etablere en klagenemnd for godkjenningsordningen for utenlandsk fag- og yrkesopplæring.

1.7 Fylkeskommunenes helhetlige ansvar for regional kompetansepolitikk

I kapittel 8 går regjeringen gjennom oppgaver som det er særlig viktig at fylkeskommunene tar tak i for at gjennomføringen av de store tiltakene i fullføringsreformen skal bli vellykket: bedre dimensjonering, mer bruk av tilpassede opplæringsløp, større kapasitet og god karriereveiledning.

For å legge til rette for bedre dimensjoner vil regjeringen:

- vurdere tiltak for å styrke opplæring på og i lulesamisk språk.
- gi fylkeskommunene større mulighet og ansvar for at flere skal fullføre VGO, gjennom utvidet rett, plikter til å følge opp elevene tettere og plikt til å tilby overgangstilbud for elever som har svake norskerferdigheter.

- legge til rette for at flere voksne kan fullføre VGO gjennom blant annet utvidet rett, rett til rekvalifisering og modulstrukturert opplæring.
- forbedre fylkeskommunenes kunnskapsgrunnlag og handlingsrom for dimensjonering av utdanning.
- i samarbeid med fylkeskommunene vurdere behovet for å videreutvikle digitale verktøy som kan benyttes for å effektivisere formidlingsprosessen.

God karriereveiledning er viktig for elevene i dag. Med endringene i VGO som er beskrevet i meldingen, vil mange elever gjøre flere valg på et tidligere tidspunkt. Det stiller enda større krav til karriereveiledningen i ungdomsskolen og i VGO. Regjeringen vil:

- utvikle kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen basert på det nasjonale kvalitetsrammeverket.
- forbedre og videreutvikle videreutdanningstilbudet for dem som jobber med karriereveiledning i skolen.
- styrke og videreutvikle karriereveiledning.no.
- legge til rette for økt samarbeid mellom ulike aktører på veiledningsfeltet, spesielt mellom skolen, oppfølgingstjenesten og de fylkesvise karrieresentrene.
- vurdere om det bør lovfestes en plikt for fylkeskommunene til å gi lærlinger tilgang til rådgivning om utdannings- og yrkesvalg i oppfølgingen av NOU 2019:23 Ny opplæringslov.

Regjeringen vil at flere skal kunne fullføre VGO. Å samle ansvaret for grunnskoleopplæring og VGO for voksne på ett forvaltningsnivå er et mulig tiltak for å lykkes med det. Regjeringen vil:

- vurdere behovet for å overføre ansvaret for all opplæring for voksne til fylkeskommunene etter at forsoekt med modulstrukturert opplæring er evaluert.

Flere av tiltakene i meldingen, og spesielt rett til rekvalifisering, gjør det nødvendig å se på hvordan fag- og yrkesopplæringen er finansiert. Regjeringen vil:

- vurdere hvordan finansieringen av VGO kan bidra til flere læreplasser.
- vurdere endringer i lærlingtilskuddet som følge av forslagene om utvidet rett til VGO og en yrkesfaglig rekvalifiseringsrett.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Marianne Synnes Emblemsvåg, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Fremskrittspartiet, lederen Roy Steffensen og Hanne

Dyveke Søttar, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Solveig Schytz, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til meldingen.

Komiteen avholdt åpen høring i saken 26. april 2021. Høringen ble avholdt som videokonferanse. På høringen deltok utvalgsleder Ragnhild Lied og 40 organisasjoner, og i tillegg benyttet en rekke organisasjoner seg av muligheten til å gi skriftlige innspill. Høringsinnspillene er publisert på høringens side på stortinget.no.

Komiteen peker på at Fullføringsreformen bygger på det grundige arbeidet til Liedutvalget som har levert NOU 2018:15 Kvalifisert, forberedt og motivert — Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhold i videregående opplæring og NOU 2019:25 Med rett til å mestre — Struktur og innhold i videregående opplæring, som gir et kunnskapsgrunnlag om både struktur, utvikling, problembeskrivelser, styrker og svakheter i dagens videregående opplæring (VGO).

Komiteen mener det er viktig å ta en grundig gjennomgang og modernisering av videregående opplæring og viser til at den siste store endringen i videregående opplæring var Reform 94, som er nesten 30 år siden.

Komiteen viser til at det å fullføre videregående opplæring er den viktigste veien til myndiggjøring, videre utdanning, arbeid og deltakelse i samfunnet. Det viser seg stadig vanskeligere å klare seg i arbeidsmarkedet uten VGO, og andelen unge i alderen 20–29 år med bare grunnskole som ikke er i jobb eller utdanning, har økt med ti prosentpoeng fra 2008 til 2017.

Komiteen merker seg en positiv utvikling i fullføringstallene, hvor 78,1 pst. av elevene som startet på Vg1 i 2013 fullførte med studie- eller yrkeskompetanse. Siden det første kullet i Kunnskapsløftet har fullføringen økt med total 6 pst. Dette er en positiv trend, men komiteen er opptatt av at det fremdeles er en stor andel som ikke fullfører med studie- eller yrkeskompetanse, og det er ulikheter i fullføring mellom kjønn, bakgrunn og hvor i landet elevene bor – noe som gir et komplekst bilde. Samtidig er forskjellen i gjennomføring på yrkesfaglig og studieforberedende utdanningsprogram stor, noe som gir særlige problemstillinger. Komiteen slutter seg til beskrivelsen av de fem hovedutfordringene i meldingen:

- VGO er i for liten grad tilpasset elever med svake faglige forutsetninger.
- Elevene får ikke det de trenger for å bli best mulig studieforberedt.
- Fagopplæringen dekker ikke elevenes og arbeidslivets behov godt nok.
- VGO er i for liten grad tilpasset den mangfoldige elevgruppa.

- VGO er ikke godt nok tilpasset voksne

Komiteen merker seg videre at de overordnede målene i meldingen er å fjerne hindringer for å fullføre og bestå med studie- eller yrkeskompetanse, innføre en fullføringsrett og fjerne begrensninger i dagens rett til VGO, vurdere endringer i innhold og struktur og bidra til at flere får en opplæring som gjør dem bedre kvalifisert for videre studier eller arbeid.

Komiteen merker seg at tiltakene i meldingen blant annet vil gjøre det mulig med rekvalifisering gjennom å ta nytt fagbrev, tidlig innsats for de elevene som trenger faglig støtte, legge bedre til rette for at voksne kan gjenoppta og fullføre videregående opplæring og gi elevene mer dybdelæring og større valgfrihet. Komiteen merker seg at forslagene for å sikre at man kan oppnå formell kompetanse gjennom en fullføringsrett også henger sammen med Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet, som ble behandlet i 2020.

Komiteen vil bemerke at koronapandemien har brakt med seg særlige utfordringer. Både elever og lærere har hatt et spesielt skoleår og arbeidsmiljø, læringsmiljø og læringsutbytte har i en eller annen grad blitt påvirket positivt eller negativt. Ulikhetene i opplevelse av pandemien og de ulike konsekvensene er det viktig å ta på alvor og følge nøye med på. Komiteen er opptatt av å ta med seg de lærdommene pandemien gir oss om svakheter og styrker i den videregående opplæringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, er glade for at regjeringen legger frem en stortingsmelding med mange konkrete og svært gode tiltak for at flere skal kunne fullføre og bestå videregående opplæring og for økt kvalitet i opplæringen. Fullføringsreformen er den største reformen i videregående opplæring siden Reform 94, og samfunnet har gjennomgått store endringer i løpet av disse nesten 30 årene. Skolen har ikke vært gjennom den samme endringen. Flertallet vil peke på at det har blitt stadig vanskeligere å klare seg i arbeidsmarkedet uten videregående opplæring.

Flertallet anerkjenner de fem hovedutfordringer i dagens videregående skole og regjeringens vilje til å løse disse med denne meldingen. Regjeringen har siden 2013 gjennomført mange tiltak for å hindre frafall. Det har vært satset tungt på læreren og iverksatt en rekke ulike tiltak for tidlig innsats og økt kvalitet i grunnskolen. Tiltakene har gitt mange et bedre grunnlag for å gjennomføre, men flertallet ser at videregående har for stort frafall selv om det går i riktig retning med denne regjeringen. I år var gjennomføringsgraden 78 pst., men det betyr at det fortsatt er i underkant av en fjerdedel som ikke greier å fullføre og bestå. Flertallet registre-

rer også at skolen i for liten grad er tilpasset elever med svake faglige forutsetninger, at elevene må bli bedre studieforberedt, at fagopplæringen må dekke en større del av elevenes og arbeidslivets behov og at opplæringen i enda større grad må tilpasses elever som trenger ekstra oppfølging og støtte. Flertallet ser at et økende antall unge opplever psykiske plager og lidelser. Flertallet vet at det ikke nødvendigvis er skolen som er årsaken, men psykiske plager og lidelser er uansett en grunn til at mange ikke fullfører. Flertallet mener at meldingens mål om å skape en videregående skole som er bedre tilpasset voksne er en meget viktig samfunnsendring. I dag er det godt over 500 000 voksne som ikke har fullført VGO, mens bare 16 000 er i opplæring. Flertallet er derfor særlig fornøyd med regjeringens forslag til en fullføringsrett, en rekvalifiseringsrett for fagbrev og en rett til læreplass eller likeverdig tilbud.

Flertallet viser til at regjeringen har en målsetning om at ni av ti skal fullføre og bestå videregående opplæring innen 2030. Den tette sammenhengen mellom kompetansen elevene går ut av grunnskolen med og sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring viser at det er viktig at Fullføringsreformen sees i sammenheng med tiltakene som er gjennomført og iverksatt i grunnskolen og andre tiltak for at flere skal gå ut av ungdomsskolen med et kunnskapsnivå som gjør dem forberedt på overgangen til videregående opplæring.

Flertallet viser til at denne stortingsmeldingen bygger på et bredt kunnskapsgrunnlag, ikke minst Liedutvalgets innstillinger «Kvalifisert, forberedt og motivert – Et kunnskapsgrunnlag om struktur, innhold i videregående opplæring» (NOU 2018:15) og «Med rett til å mestre» (NOU 19:25). Den bygger blant annet også på regjeringens kompetansereform «Lære hele livet» (Meld. St. 14 (2019–2020)), «Fagfornyelsen, stortingsmeldingen Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO» (Meld. St. 6 (2019–2020)) og Utdanningsløftet som ble lansert av regjeringen som en kraftig satsing på kompetansetiltak og større kapasitet i hele utdanningssystemet i forbindelse med koronapandemien. Fullføringsreformen må også følges opp i det pågående arbeidet med ny opplæringslov hvor høringsnotatet er planlagt lagt frem i løpet av sommeren 2021.

Flertallet mener at denne meldingen legger et godt grunnlag for at målsetningen om at flere skal kunne fullføre videregående opplæring kan nås, og denne helhetlige reformen legger også til rette for at flere skal bli bedre forberedt for videre studier og arbeidsliv.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at det er behov for tiltak i videregående opplæring som legger til rette for at flere

skal fullføre med studie- eller yrkeskompetanse. Når formelle kvalifikasjoner blir stadig viktigere for å få innpass i arbeidslivet, fremstår videregående opplæring stadig mer som en i realiteten obligatorisk utdanning. Dette må gjenspeiles i innsatsen for at flere skal gjennomføre videregående opplæring. I meldingen har regjeringen mål om at 9 av 10 skal fullføre og bestå videregående opplæring innen 2030, men meldingen sier for lite om ambisjoner, tiltak og oppfølging av de rundt 6 000 elevene i hvert kull som det ikke er mål om at skal fullføre.

Disse medlemmer vil understreke at målet om fullføring ikke må gå på bekostning av kvaliteten i videregående opplæring. Regjeringens finansiering av fylkeskommunenes oppgaver tvinger mange fylker til å kutte i skolebudsjetter og tilbud. Regjeringens mangelfulle finansiering av innføringen av nye læreplaner fører allerede til at mange skoler mangler nødvendig utstyr og læremidler i undervisningen. Dersom blant annet forslaget om rett til å fullføre videregående opplæring ikke skal gå på bekostning av kvaliteten på videregående opplæring, forutsetter det at det følges opp med tilstrekkelige bevilgninger.

Videre mener disse medlemmer meldingen i for liten grad viser forståelse for de grunnleggende forskjellene mellom kvalifikasjonene yrkesfaglige og studieforbereidende programmer skal gi elevene, forskjellen mellom å forberede for videre studier og å gi elevene avsluttende yrkeskvalifikasjoner. Det gjelder særlig forslaget om at elever skal gis en likeverdig yrkesopplæring i skole som ute i arbeidslivet, men også manglende vektlegging og inkludering av partene i arbeidslivet i endringer som gjelder yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Disse medlemmer vil understreke at endringer i yrkesfagutdanningene ikke kan gjøres på skolens premisser alene, inkluderingen av partene i arbeidslivet er helt avgjørende for å ivareta kvaliteten, relevansen og tilliten til utdanningene som avsluttende yrkeskvalifikasjoner. Disse medlemmer mener det ikke er mulig å gi elever et likeverdig opplæringstilbud i skole som læretiden gir ute i arbeidslivet, og understreker at disse medlemmer vil styrke lærlingordningen fremfor at flere skal ta fagbrev som elev.

Disse medlemmer mener det er bra med ambisiøse mål på vegne av elevene. Sentralt i stortingsmeldingen er målet om at ni av ti elever skal fullføre videregående opplæring. Disse medlemmer tror likevel at en målsetting av denne typen kan bli for lite nyansert. For det første er det en fare for at kvaliteten på opplæringen kan skyves i bakgrunnen hvis målet om en viss gjennomføringsprosent blir ensidig vektlagt. For det andre mener disse medlemmer at Norge bør være ambisiøse på vegne av alle elever, ikke bare 90 pst. Målet må være at samtlige elever skal få mulighet til å fullføre, selv

om det ikke nødvendigvis betyr yrkes- eller studiekompetanse for alle.

Disse medlemmer viser til at halvparten av opplæringstiden er ute i en bedrift i yrkesfaglig utdanning. Dette burde vært speilet i meldingen. Disse medlemmer savner en samlet visjon fra regjeringen om det yrkesfaglige utdanningsløpet som beskriver partenes roller og ansvar, og ikke minst forventninger i et trepartssamarbeid.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har tidligere påpekt behovet for en helhetlig gjennomgang av videregående opplæring – snart er det 30 år siden forrige reform, Reform 94. Det gjelder blant annet behovet for å gjøre videregående opplæring mer fleksibel, utvide ungdommens og voksnes rett til å fullføre og til å rekvalifisere seg. Selv om yrkesfagene utfordringer har vært diskutert i flere tiår, så er problemene fortsatt de samme. Disse medlemmer vil påpeke at til tross for mer teori og vektlegging av basisfagene, så er det store bildet tilnærmet uendret: Selv om over halvparten av søkerne søker seg til yrkesfaglige utdanningsprogram, er det ganske få elever som til slutt oppnår fag-/svennebrev. Yrkesfagene har betydelige lekkasjer. Disse medlemmer er bekymret over statistikken som viser at av de som startet i et yrkesfaglig program høsten 2012, var det kun 34 pst. som fullførte med fagbrev, mens 26 pst. hoppet av fagopplæringen og fullførte med studiekompetanse gjennom et studieforbereidende påbygningsår. Resten av elevene hadde enten sluttet (24 pst.) eller var fremdeles i videregående opplæring ifølge NOU 2019:2. Dersom en ser på totalen av alle elevene som startet i videregående opplæring høsten 2013, oppnådde 58 pst. studiekompetanse og 17 pst. yrkeskompetanse med fagbrev/vitnemål innen fem år. Disse medlemmer vil derfor understreke at behovet for endringer av videregående opplæring må forhindre lekkasjen ut av yrkesfagene og samtidig ivareta kvaliteten i opplæringen.

Disse medlemmer har merket seg at en av konklusjonene fra Liedutvalgets første delutredning var at dagens VGO i for stor grad oppfattes som en fortsettelse fra ungdomsskolen, og at elevene har for få muligheter til individuelle valg, noe som kan virke demotiverende. Disse medlemmer mener det er viktig å åpne VGO opp slik at de ulike utdanningsløpene gir elevene tilstrekkelig valgfrihet slik at det vekker motivasjonen og stimulerer til økt lærelyst. Samtidig er det viktig at strukturen ikke er så fri at elevene blir usikre og selv må ta et for stort ansvar for å komponere utdanningsløpet. Strukturen må derfor ivareta balansen mellom økt individuelle valg og gi en forsikring for at eleven sikres en sluttkompetanse som kvalifiserer til videre studier eller arbeid i tråd med kravene i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til meldingen og er enig i problembeskrivelsen og de overordnede målene i meldingen, men mener regjeringens politikk for å nå målene til dels er for utydelig og svak når det gjelder konkrete tiltak på problemstillinger som har vært kjent i mange år.

En grunnleggende svakhet i meldinger er, etter disse medlemmers oppfatning, at regjeringens politikk i meldingen ikke ivaretar det faktum at studieforberedende og fagopplæring er to forskjellige utdanningsløp som skal føre til ulik sluttkompetanse. Disse medlemmer vil understreke at fagopplæring er profesjonsutdanninger som skal kvalifisere for de krav som arbeidslivet setter. Dersom ikke VGO ivaretar bedriftenes behov, så risikerer en at fagopplæringen undergraves og næringene etablerer flere egne tilbud. Likeledes skal studieforberedende løp kvalifisere elevene til videre studier innenfor høyere utdanning. Disse medlemmer viser til både Liedutvalgets innstillinger og den åpne høringen i komiteen, der dette ble understreket, og at flere av høringsinstansene mener at meldingen ikke er tilstrekkelig tydelig i å imøtekomme behovene for å styrke de to sluttkompetansene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet i en årrekke har arbeidet for at skolesystemet i større grad skal anerkjenne praktisk kunnskap og kompetanse generelt og yrkesfagene spesielt. Dette er en nøkkel til både å øke rekrutteringen til fagopplæringen og til å motivere og kvalifisere flere elever til å gjennomføre fagopplæringen. Disse medlemmer viser til Senterpartiets alternative budsjettforslag for 2021 med forslag om en omfattende yrkesfagpakke på til sammen 377 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at disse partiene har foreslått en rekke tiltak, både for å gjøre grunnopplæringen mer praktisk rettet, heve kvaliteten i fagopplæringen, fjerne hindringer i systemet og øke elevenes motivasjon for å velge yrkesfag. Endringene i arbeidslivet gjør det nødvendig å vurdere om fagopplæringen i dag samsvarer med den kompetansen som arbeidslivet trenger. Det er fortsatt et problem med høyt frafall i videregående opplæring, og størst er frafallet innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til sine øvrige merknader i denne innstillingen, men vil peke på at selv om det er riktig at denne stortingsmeldingen beskriver regjeringens målsetning om at ni av ti skal fullføre og bestå videregående opplæring med studiekompetanse eller fag- eller svennebrev innen 2030, så er det ingen som har definert at ikke de øvrige elevene ikke skal eller ikke har forutsetninger for å fullføre. Det er ikke riktig at stortings-

meldingen sier lite om ambisjoner, tiltak og oppfølging av de elevene som ikke skal fullføre med studiekompetanse eller fag- og svennebrev. Fullføringsreformen og tiltakene i denne omfatter alle elever i videregående opplæring, og inneholder også konkrete tiltak for at også elever som har behov for å gå et løp mot planlagt grunnkompetanse skal få den opplæringen og tilretteleggingen de har behov for. Dette handler ikke minst forslaget om å styrke praksisbrevkandidatordningen og lære kandidatordningen om.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at den nylig fremlagte kommuneproposisjonen for 2022 viser at kommunene og fylkeskommunene jevnt over har solide reserver, og at for de fleste så er det økonomiske utgangspunktet ved inngangen til 2021 godt. Mange fylkeskommuner satser også godt på tilbudene i videregående opplæring, og det er ikke grunnlag for å påstå at fylkeskommuner tvinges til å kutte i skolebudsjetter og tilbud. Flertallet vil også peke på at fylkeskommunene allerede får midler til nye læremidler i rammetilskuddet, og at disse gir rom for å fase inn nye læremidler over tre år – slik implementeringen av fagfornyelsen legger opp til.

2.1 Bedre muligheter til å fullføre

2.1.1 Utvidet rett til VGO

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at hvert år mister opp til 5 000 elever retten til videregående opplæring fordi de bruker opp retten til tre års opplæring. Fullføringsreformen innebærer en historisk utvidelse av retten til videregående opplæring slik at alle skal få en reell mulighet til å fullføre og bestå videregående opplæring. Flertallet vil peke på at en slik utvidelse av retten både vil bety at ungdom og voksne som tidligere har brukt opp retten til videregående opplæring, nå vil få muligheten til å få opplæring i de fagene de mangler, og at vi kan gå bort fra A4-tankegangen og ta høyde for at elevene ikke går i takt og lærer i ulikt tempo. Med en utvidet rett til videregående opplæring legges det til rette for mer tilpassede løp. Fylkeskommunene vil måtte ta mer ansvar for å tilpasse løpene både for elever som trenger mer tid, som har behov for å ta færre fag samtidig eller ta fagene over lengre tid, og for elever som trenger ekstra utfordringer. Det vil bli lettere å legge til rette for at elever skal kunne kombinere yrkes- og studiekompetanse, for eksempel gjennom TAF og YSK, og også for flere alternative løp som kombinerer yrkesfaglig opplæring i skole og læretid i bedrift. Flertallet er glade for at det også skal gis en rett til yrkesfaglig rekvalifisering som gir alle som tidligere har fullført med studie- eller yrkeskompetanse, rett til å ta ny yrkeskompetanse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at meldingen inneholder solide analyser av årsakene til frafall og behovet for tettere oppfølging, men at regjeringen likevel følger opp med lite forpliktende forslag om flere vurderinger og evalueringer. Skal flere elever fullføre videregående opplæring, må forslag om tettere oppfølging iverksettes, ikke vurderes.

Disse medlemmer vil understreke at det viktigste grunnlaget for å forebygge frafall i videregående opplæring legges i barnehagen og i grunnskolen, samt i å sikre barn gode oppvekstvilkår. Tidlig innsats er avgjørende for at flere skal fullføre og bestå videregående opplæring. Elever må ha det bra for å lære bra, og de må møte lærere som har tid og tillit til god oppfølging og tilpassing.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet i statsbudsjettet for 2021 blant annet foreslo å ansette flere lærere, barnehagelærere og miljøarbeidere for at barn og unge skal få oppfølgingen de trenger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter meldingens intensjon om å bedre elevenes faktiske muligheter til å fullføre videregående opplæring, herunder forslaget om å utvide retten til VGO til en fullføringsrett. Disse medlemmer mener elevenes rett til 3-årig utdanning på studieforbereidende og 4-årig løp for yrkesfagelever, pluss rett til omvalg, uavhengig av om de består eller ei, verken er rettfærdig overfor den enkelte elev, eller bærekraftig for et samfunn som har behov for å sikre at alle ungdommer og voksne er kvalifiserte for videre studier eller arbeidslivet. Disse medlemmer mener derfor at opplærings-systemet må ta ansvar og høyde for at elevene har ulike forutsetninger og behov, der noen går i utakt sammenlignet med den normerte progresjonen og derfor har behov for mer tid for å oppnå sluttkompetanse. Disse medlemmer mener imidlertid at retten til å fullføre ikke blir reell dersom den ikke følges opp med konkrete tiltak som sikrer at elevene oppnår sluttkompetanse i tråd med de krav som settes til å bestå. Uten konkrete tiltak og avklarte ansvarsforhold ser disse medlemmer en fare for at ungdommer blir værende i VGO i mange år uten å oppnå sluttkompetanse, slik tilfellet var for R94. Disse medlemmer reagerer på at regjeringens politikk i meldingen for å sikre alle en rett til å fullføre er vagt formulert som et forsterket ansvar for fylkeskommunene, men uten konkrete grep og finansiering som sikrer at intensjonene kan realiseres. Disse medlemmer mener regjeringen må ta ansvar for å utvikle konkrete tiltak og fullfinansiere disse.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med konkrete forslag til tiltak som kvalifiserer elevene og lærlingene i videregående opplæring til å oppnå sluttkompetanse, samt finansiering av dette.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen med denne stortingsmeldingen nettopp vil sikre at elevene i videregående opplæring nå får en reell rett til å fullføre med sluttkompetanse gjennom de mange konkrete tiltakene som skisseres i meldingen. Det er igangsatt, og skal igangsettes, evalueringer og forsøk som skal gi et godt kunnskapsgrunnlag for videre vurderinger av enkelte av tiltakene. Tiltak som krever lovendringer må ses i sammenheng med det pågående arbeidet med revidering av opplæringsloven, og forslaget til ny lov skal sendes på høring i løpet av kort tid. Disse medlemmer mener at det vil være klokt å avvende resultatet av pågående arbeid og den kommende høringen før den endelige innretningen på disse tiltakene fastslås. Disse medlemmer vil også peke på at regjeringen har vært tydelig på at flere av tiltakene vil innebære økte kostnader og økt ansvar for fylkeskommunene, og at departementet vil komme tilbake til innføringstakt og omfang av fullføringstiltakene i de årlige forslagene til statsbudsjett.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter forslaget om å innføre en utvidet rett til å fullføre VGO, og gjøre opplæringa mer tilpasset behovene til den enkelte elev. Forslaget vil legge et større ansvar på den enkelte skole til å strekke seg lenger for å få alle til å fullføre. Slik disse medlemmer ser det, vil dette gi større grad av individuell tilpassing og mestring i VGO, noe som særlig vil være positivt for elever med nedsatt funksjonsevne.

Disse medlemmer vil likevel advare mot noen mulige fallgruver ved større grad av differensiering. Det er viktig at det ikke blir skapt et A- og B-lag blant elevene, hvor elever som trenger et mer individuelt tilpasset løp, får et dårligere tilbud utenfor det ordinære opplæringstilbudet. Disse medlemmer vil understreke at tilpassingen i størst mulig grad bør skje i klassefelleskapet, og må ha et tydelig ressursfokus. I tillegg er det viktig at et utvidet gjennomføringsløp ikke blir en hvilepute til å la være å tilrettelegge her og nå.

Disse medlemmer mener at det ikke kommer godt nok fram i meldingen hvordan spesialundervisning og individuell tilrettelegging skal passe inn i reformen. Selv om det er positivt med større grad av tilpasset opplæring for alle elever, møter elever med tilretteleggingsbehov særskilte utfordringer som må adresseres

spesifikt. Disse medlemmer viser til en NIFU-rapport fra 2019 hvor det kommer fram at to tredjedeler av videregående elever som mottar spesialundervisning, tas ut av klassen og blir plassert i egne spesialklasser. Mange blir møtt med assistenter uten pedagogisk kompetanse. Konsekvensen er at mange av disse elevene får lavere mestringfølelse, dårligere resultater og ender opp utenfor det sosiale fellesskapet på skolen. Dette er svært alvorlig, og uten tvil en viktig årsak til at mange funksjonshemmede elever faller fra i VGO.

På bakgrunn av dette foreslår disse medlemmer følgende:

«Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med egnede tiltak for å få flere elever som mottar spesialundervisning og elever med tilretteleggingsbehov til å fullføre videregående skole.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti er enige i at god tilrettelegging og mer individuelt tilpassede løp er nødvendig for å lykkes med at flere elever skal kunne fullføre og bestå videregående opplæring, både for elever som trenger forsterket opplæring og elever som trenger større faglige utfordringer. Dagens videregående opplæring legger i for liten grad opptil at elevene kan få slik tilrettelegging, og disse medlemmer er derfor glade for at denne stortingsmeldingen tar opp disse utfordringene. Disse medlemmer vil vise til at høsten 2020 gikk startskuddet for et nytt og helhetlig kompetanseløft i spesialpedagogikk og inkluderende praksis i kommuner og fylkeskommuner, som en oppfølging av Nordahl-utvalgets rapport Inkluderende fellesskap for barn og unge og Meld. St. 6 (2019–2020) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO. Disse medlemmer vil også vise til at Opplæringslovutvalget, jf. NOU 2019:23, har foreslått flere endringer når det gjelder pedagogisk-psykologisk tjeneste, som vil bli fulgt opp i det videre arbeidet med ny opplæringslov. Disse medlemmer mener at det pågående arbeidet og den varslede strategien som skal sørge for at elever med nedsatt funksjonsevne skal få et bedre og likeverdig tilbud i videregående opplæring, vil sørge for bedre tilrettelegging, en mer inkluderende praksis og bedre tilpassede løp for den enkelte elev.

2.1.2 Tidlig innsats for elever med faglige utfordringer

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det er iverksatt en rekke tiltak for tidlig innsats i grunnskolen. Dersom flere skal klare å fullføre og bestå videregående opplæring, er det viktig at det også satses på tidlig innsats i videregående skole. Flertallet mener at det er viktig at fylkeskom-

munene tidlig identifiserer de elevene som vil ha behov for tilrettelagt opplæring og jobber systematisk og forebyggende med elever som står i fare for ikke å bestå fag. Flertallet støtter regjeringens forslag som handler om innføringsfag i norsk, engelsk, matematikk og samisk som førstespråk, og at elever som selv har innvandret som har svake norskferdigheter, og kanskje også manglende grunnskoleopplæring, får et overgangstilbud samtidig som de får muligheten til å starte i videregående opplæring. Flertallet er glad for at regjeringen vil vurdere å innføre en plikt for fylkeskommunene til å ha et overgangstilbud rettet mot elever som har innvandret og som har svake språklige ferdigheter og/eller faglige utfordringer. Tilbakemeldinger fra sektoren viser at det er utfordrende å få disse elevene til å velge å delta i slik opplæring dersom opplæringen er frivillig. Flertallet mener derfor at det bør vurderes om et slikt overgangstilbud bør gjøres obligatorisk for elevene som har behov for dette dersom også disse elevene i større grad skal ha forutsetninger for å lykkes med å gjennomføre videregående opplæring. Flertallet erkjenner at det er en utfordring for elever med kort botid i Norge å oppnå alle læremålene i fagene, og er glade for at regjeringen også vil vurdere andre tiltak rettet mot elever med svake norskferdigheter og manglende grunnleggende ferdighet.

Flertallet viser til at Liedutvalget i sin rapport la som et viktig premiss at en utvidet rett til videregående opplæring burde kombineres med obligatoriske innføringsfag, og at elevene må ha bestått fag for å være kvalifiserte for neste nivå i faget. Flertallet støtter at de foreslåtte innføringsfagene bør prøves ut. Flertallet er glade for at regjeringen vil vurdere å endre regelen om progresjon mellom trinn til at elevene må bestå fag for å gå videre til neste nivå i faget.

Flertallet vil peke på at en utvidet rett til videregående opplæring ikke innebærer en rett til å fullføre og bestå, men en rett til opplæring i fagene til elevene har bestått. Det vil være en forutsetning at elevene må bidra med egen innsats for å lære. Flertallet ser at noen elever med faglige svake forutsetninger har et godt utbytte av å delta på alternative opplæringsarenaer, og er positive til at disse kan få et tilbud om dette som et forberedende tilbud mellom ungdomsskolen og videregående opplæring, for eksempel tilbud som UngInvest, OTGR i Oslo eller gjennom et år på folkehøgskolene med deres Mentorordning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener regjeringens forslag om å vurdere en plikt til oppfølging er for lite forpliktende. Det må bli slutt på vente-og-se-holdningen. Også i videregående opplæring må frafall forebygges så tidlig som mulig, fremfor når det har oppstått problemer. Disse med-

le m m e r mener fylkeskommunene skal ha plikt til å følge opp elever som står i fare for frafall fordi de risikerer å ikke bestå ett eller flere fag, men at plikten også bør omfatte et bredere sett av faktorer som grunnlag for å vurdere behovet for tettere oppfølging, som for eksempel elever med svakt faglig grunnlag fra grunnskolen, elever som er eller har vært i barnevernets omsorg, og elever med behov for særskilt oppfølging, tilrettelegging og koordinering av tjenester.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en plikt for fylkeskommunene til å jobbe systematisk og forebyggende med elever i videregående opplæring som står i fare for å ikke bestå fag.»

Disse medlemmer vil ha tettere oppfølging av unge som står utenfor utdanning, arbeid og arbeidstrening, der det offentlige tar et oppsøkende ansvar for gruppen opp til fylte 30 år. Disse medlemmer er positive til forslag om at ungdom utenfor opplæring og arbeid skal følges tett opp også etter at de har fylt 21 år, og mener oppfølging også bør fortsette ut over 24 år, slik at man ser hele løpet opp til fylte 30 år i sammenheng. Disse medlemmer viser til den urovekkende utviklingen hvor antall unge uføre har doblet seg under regjeringene Solberg. Oppfølgingstjenesten må spille en viktig rolle, Nav må drive mer oppsøkende virksomhet og lavterskel psykisk helsetilbud må styrkes. Det må derfor gjennomføres en helhetlig satsing hvor man vurderer rollene Nav, skole, helsevesen og andre skal ha i et styrket systematisk arbeid for å sikre unge best mulig oppfølging for å komme i aktivitet, utdanning og arbeid, over lengre tid enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at hensikten med at regjeringen ønsker å innføre tiltak for tidlig innsats i videregående opplæring, slik det er i grunnskolen, er at det ikke lenger skal være en vente-og-se-holdning. Tiltak skal settes inn tidlig, slik at utfordringer og problemer ikke skal få vokse seg store. Regjeringen foreslår derfor blant annet å vurdere overgangsordninger for elever med svakt språklig og/eller faglig grunnlag, utprøving av innføringsfag og endrede regler for progresjon mellom trinn, og også en plikt for fylkeskommunene til å jobbe systematisk og forebyggende med elever som står i fare for ikke å bestå fag. Disse medlemmer viser til tidligere merknad om disse tiltakene, og peker på at flere av tiltakene krever endringer i lovverket og at noen av endringene krever et bedre kunnskapsgrunnlag før de kan besluttes innført. Disse medlemmer mener at det vil være nødvendig og hensiktsmessig at forslaget til ny opplæringslov først er hørt og man har fått et bedre

kunnskapsgrunnlag før endelig beslutning om innretningen av tiltakene vedtas.

GRUNNSKOLE OG VGO

Komiteen mener at en av de viktigste forutsetningene for et vellykket utdanningsløp er å sikre at overgangene mellom nivåene i skoleløpet er overlappende. Komiteen er glad for at regjeringen vurderer å innføre en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å samarbeide om overgangen mellom grunnskolen og VGO. Mange elever med funksjonsnedsetting opplever i dag denne overgangen som krevende. På grunn av manglende informasjonsutveksling mellom skolene, er det mange som ender opp med å bruke mye tid og krefter på å selv koordinere overgangen til VGO. Flere mister også den gode tilretteleggingen de har hatt på ungdomsskolen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen og Fremskrittspartiet i Granavolden-plattformen ble enige om å bedre overgangen mellom både barneskole og ungdomsskole, og ungdomsskole og videregående opplæring. Flertallet er enige i at overgangen fra ungdomsskole til videregående opplæring er et kritisk punkt i utdanningsløpet og kan ha stor betydning for elevenes utvikling, og er derfor positive til at regjeringen vil vurdere å foreslå en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å samarbeide om elevenes overgang fra grunnskolen til videregående opplæring.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Liedutvalget foreslo å prøve ut innføringskurs eller overgangstilbud for elever med svake språkkunnskaper, kort botid eller svakt faglig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring, og at det bør vurderes hvorvidt dette skal være frivillige eller obligatoriske tilbud. Dette flertallet mener det bør gjennomføres flere forsøk med obligatoriske innføringsfag for å innhente kunnskap om faglige resultater og hvordan elevene opplever tilbudet.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre forsøk med obligatorisk overgangskurs for elever med svakt språklig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre forsøk med obligatorisk overgangstilbud for elever med svakt faglig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi elever i videregående opplæring som trenger det, rett til innføringsfag. Språk-opplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet, og opplæringen skal integreres i elevens Vg1-løp.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener at det fortsatt skal være en åpen, rettighetsfestet vei inn i videregående opplæring. Selv om det er en utfordring at enkelte elever har svake forutsetninger og kunnskapshull når de går ut av grunnskolen, så må utdanningssystemet rigges slik at disse elevene kan kvalifisere seg til å oppnå en form for del- eller sluttkompetanse i løpet av videregående opplæring.

Flertallet vil understreke betydningen av at elever med behov for tilrettelagt undervisning for å kvalifisere seg til å gjennomføre et utdanningsprogram, får et tilbud som er integrert slik at de ivaretas i læringsmiljøet på skolen, får tilhørighet med medelever, og får mulighet for å delta i undervisningen sammen med elever fra samme kull i de fag der de har de faglige forutsetningene for å følge undervisningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at de som har størst sjanse til å bli en del av frafallsstatistikken ofte er de som har de dårligste forutsetningene. Blant elevene som har manglende eller under 25 grunnskolepoeng, er det bare litt over 20 pst. som fullfører videregående. For de mellom 25–35 grunnskolepoeng er det litt over 50 pst. som fullfører. Blant elever som har mer enn 35 grunnskolepoeng, er det godt over 80 pst. som fullfører, og nesten 100 pst. fullfører blant de med 45 eller flere poeng.

Disse medlemmer er opptatt av å hindre frafall, og det viktigste grunnlaget for å hindre frafall legges i grunnskolen. Fra 2013 har den borgerlige regjeringen Fremskrittspartiet var en del av gjort mye som disse medlemmer tror vil gi gode resultater på lengre sikt. Disse medlemmer vil blant annet trekke frem at det har blitt om lag 4 000 flere lærere på 1.–4. klassetrinn, bedre samarbeid mellom barnehage og skole, strengere mobbelov, og at skolens plikt til intensiv opplæring for barn som står i fare for å bli hengende etter, er tydeliggjort.

Disse medlemmer mener overgangen mellom ungdomsskole og videregående må være et prioritert område, og at man i størst mulig grad gjør elevene bedre forberedt til å kunne fullføre videregående. Dette kan gjøres ved innføringskurs, og det kan gjøres ved å stille krav om bestått grunnskole. Danmark har nylig innført karakterkrav i dansk og matematikk, og de foreløpige

erfaringene derfra er nedgang i frafall og bedre kvalitet på undervisningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti er enige i at det viktigste grunnlaget for å forhindre frafall legges i grunnskolen, og er glade for at regjeringen og Fremskrittspartiet har fått på plass mange tiltak som vil bidra til det. Disse medlemmer mener likevel at det vil være uheldig å holde ungdom utenfor videregående opplæring, og at det i stedet er viktig at vi legger til rette for en god overgang mellom grunnskole og videregående opplæring, og at elever som ikke er tilstrekkelig faglig forberedt, får den tilrettelegging og støtte de trenger for å kunne mestre fagene. I Fullføringsreformen ligger en rekke konkrete tiltak som vil bidra til det. Disse medlemmer viser dessuten til at det i meldingen om Fullføringsreformen opplyses at en studie fra Danmark viste at de innførte karakterkravene i dansk og matematikk for inntak på yrkesfag i videregående opplæring førte til at flere stod utenfor utdanning og en liten økning i kriminalitet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at for å sikre at elevene har lik og god nok kompetanse gjennom hele skolegangen, må man sørge for at grunnopplæringen henger bedre sammen. Det vil si at det bør sikres at eleven har den kompetansen hen trenger for å kunne ta fatt på neste nivå. Dette medlem påpeker at dette krever ikke bare god dialog mellom mottakerskole og avsenderskole, men tydeligere kompetansesikring når eleven går mot slutten av et nivå. Ungdomsskolen er etter dette medlems vurdering for teoretisk innrettet. Det er etter dette medlems vurdering særlig viktig å se om en i større grad skal kunne starte et mer praktisk tilrettelagt løp som er knyttet til de muligheter som ligger i det videregående studietilbudet.

Dette medlem mener at en viktig faktor for en god start i videregående er god og målrettet karriereveiledning. Et tett samarbeid mellom nivåene er svært viktig, og dette medlem mener at selve karriereveiledningen bør eies av VGO. Det er dette nivået som sitter på kunnskapen om mulighetene innenfor det videregående opplæringsløpet. Dette medlem mener at skal vi lykkes med fullføringsreformen, må ungdommene og de foresatte få mer innsikt i valgmulighetene. Det må settes av mer tid til at enhver kan bli inspirert og motivert med tanke på hvilket utdanningsløp man skal velge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil fremheve at det å heve statusen til yrkesfagene har vært et gjentakende tema i sektoren og på politisk nivå i mange år. Dette forblir en viktig forut-

setning for at ungdom skal tørre å bli praktikere. Derfor mener disse medlemmer at reformen bør knytte arbeidslivet tettere til skolen og deres fremtidige arbeidstakere. Oppgaven for lokalt næringsliv og samfunnet blir å synliggjøre de potensielle yrkeskarrierene og jobbmulighetene. Elevene må kunne se hvordan det de lærer kan bli viktig for hvordan de skal løse oppgavene i arbeidslivet. Disse medlemmer mener det bør prioriteres å kommunisere tydeligere til elever på ungdomsskolen og deres foresatte hvordan valg av yrkesfag i videregående opplæring kvalifiserer videre til en høyere utdanning på fagskoler på lik linje med at studieforbereidende fag kvalifiserer til høyskole og universitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at man enkelte steder i Norge har begynt å rekruttere ungdommer rett fra ungdomsskolen for å utdanne kompetent arbeidskraft innenfor yrkesfag. Da begynner ungdommene å arbeide etter ungdomsskolen, og gjennom et samarbeid mellom opplæringskontoret og videregående skole får de også skolefagene de trenger.

Et eksempel er Steigenmodellen som startet i 2014, med lokalt næringsliv og Steigen kommune som sterke pådrivere i prosessen. I Steigenmodellen blir man lærling i en bedrift fra første skoleuke, og all opplæring i det yrket man har valgt skjer i bedriften. Flertallet mener dette er en modell som bør prøves flere steder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser videre til merknader og forslag i Innst. 414 S (2020–2021) – Dokument 8:282 S (2020–2021).

2.1.3 Rett til læreplass eller likeverdig tilbud

Komiteen mener det er behov for å intensivere arbeidet med å sikre alle lærlinger læreplass i en godkjent lærebedrift og minimere bruk av Vg3 i skole.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til meldingen og synes det er uklart hva regjeringen mener og hva som er kvalitativt nytt når det gjelder omtalen av Vg3 i skole, der det gis inntrykk av at elevene skal garanteres å avslutte med fagbrev som elev, og at det indirekte gis inntrykk av at dette er en form for læreplassgaranti. Disse medlemmer mener dette er tilslørende og vil i så fall bety en uthuling av dagens modell. I den norske duale modellen, der fagopplæringen bygger på et delt opplæringsansvar mellom skole og lærebedrift, så er begge parter gjensidig avhengig av hverandre for å sikre rekrutteringen av fagarbeidere. Skolen eller fylkeskommunen kan verken pålegge bedrifter å ta inn lærlinger, eller garantere at læreplassen består ut opplæringsløpet, rett og slett fordi

skolen ikke kan inngå økonomiske forpliktelser på vegne av andre, eller forutse ordremfang og økonomien i lærebedriften.

Disse medlemmer mener det samtidig er urealistisk å avvike muligheten til å la elever som enten ikke får lærekontrakt, eller der lærekontrakten termineres underveis i læretida, å avslutte opplæringsløpet i Vg3 i skole. Poenget er at Vg3 i skole er en nødløsning som må forbedres slik at den fører til en sluttkompetanse som anerkjennes av bransjene og som er tilfredsstillende slik at elevene er tilstrekkelig kvalifisert når de er ferdige. Ut over det å bestå fag- eller svenneprøve, må selve opplæringen i Vg3 tilfredsstillende krav som stilles til en lærebedrift slik at opplæringen anses som tilstrekkelig relevant for det elevene vil møte i arbeidslivet.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, konkretisere nærmere forbedringer av Vg3 i skole som gir elevene en sluttkompetanse som tilfredsstillende arbeidslivets krav og som har tillit i nærings- og arbeidslivet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet mener det er en avsporing å gi inntrykk av at det går an å utstede en læreplassgaranti, eller at Vg3 i skole er en form for læregaranti. Det offentlige bør imidlertid intensivere arbeidet med å rekruttere lærebedrifter, forbedre de økonomiske rammebetingelsene for lærebedrifter, stille vilkår som forplikter virksomheter til å ta inn lærlinger for å oppnå kontrakter og andre goder, organisere oppfølgingen av lærlingene slik at flere bedrifter ser seg i stand til å påta seg et opplæringsansvar osv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen har gjennomført en sterk satsing på yrkesfag for at flere skal få læreplass etter endt opplæring i skole. Regjeringen har økt lærlingtilskuddet med det som tilsvarer en realvekst på til sammen 25 000 kroner pr. kontrakt siden 2013, Samfunnskontrakten for flere læreplasser er fornyet, lærlingklausulen innebærer at det stilles krav om lærlinger for bedrifter som skal delta i offentlige anbud, det er innført en egen merkeordning for lærebedrifter, det er laget en egen strategi for å øke antallet lærlinger i offentlig sektor og det er innført krav om at statlige virksomheter har minst én lærling. Flertallet er glade for at disse tiltakene skal videreføres og forbedres.

Flertallet registrerer at stadig flere nå får læreplass, men at det også fremdeles er for mange som står uten læreplass. Mangel på læreplass er en av hovedårsakene til at frafallet på yrkesfag er markant høyere enn frafallet på de studieforbereidende programmene.

Flertallet vil presisere at læreplass i bedrift fortsatt skal og må være hovedmodellen, og innsatsen for å sørge for flere læreplasser må fortsette med et mål om at alle som er kvalifiserte for læreplass, skal kunne få det. Elever i fag- og yrkesopplæringen må gis større sikkerhet for at de får gjennomført et helt og sammenhengende opplæringsløp.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er kritiske til regjeringens forslag om at flere skal ta fagbrev som elev, som i praksis vil gjøre retten til fullføring lite verdt for elever på yrkesfaglige utdanningsprogram. Dette flertallet merker seg at regjeringen hevder å innføre en rett til læreplass, men at denne er lite verdt når den innebærer at retten også er oppfylt dersom eleven må ta fagbrev som elev. Å løse mangelen på læreplasser er avgjørende for at flere skal fullføre videregående opplæring. Regjeringens forslag om å utvide ordningen for fagbrev som elev er en snarvei til bedre resultater for fullføring i statistikken, men innebærer en kraftig svekkelse av kvaliteten, relevansen og tilliten til fag- og yrkesopplæringen og et fagbrev som er mindre attraktivt i arbeidslivet for eleven.

Dette flertallet merker seg at regjeringen skriver i meldingen at tilbudet om fagbrev som elev fortsatt skal være et ikke søkbart alternativ, men regjeringen skriver samtidig at fagbrev som elev skal utvikles til et opplæringstilbud likeverdig opplæring som lærling i arbeidslivet. Et likeverdig opplæringstilbud vil forutsette en storstilt opprustning av utstyr og kapasitet i verksteder og læringsarenaer for at skoler skal kunne tilby samme grad av faglig spesialisering og oppdatert teknologi som lærlinger møter ute i arbeidslivet. Og på mange skoler mangler oppdatert utstyr og tilstrekkelig verkstedkapasitet til å dekke dagens behov i fag- og yrkesopplæringen. Dette flertallet mener de betydelige investeringene oppbyggingen av et likeverdig tilbud om fagbrev som elev vil kreve av fylkeskommunene også vil være et incentiv til at tilbudet tas mer i bruk. Dette flertallet frykter det vil svekke arbeidet med å få flere læreplasser og på sikt svekke lærlingordningen.

Dette flertallet vil understreke at regjeringen viser manglende forståelse for verdien av at fag- og yrkesopplæring skjer i arbeidslivet. At arbeidslivet selv bidrar til å utdanne fagfolk etter de faglige standardene de forventer, har behov for og dermed også har høy tillit til. Og at læretiden også ut over ferdigheter og faglig kompetanse, sosialiserer lærlingene inn i yrket, og lærer dem å håndtere hele bredden av krav og forventninger til dem som fagfolk.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om å utvide ordningen for fagbrev som elev utenfor arbeidslivet og lærlingordningen, og heller vektlegge opplæringstilbud som skal lede fram til læreplass og opplæring i arbeidslivet.»

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, vil understreke at yrkesfaglig utdanning er en profesjonsutdanning. Dette skjer gjennom den duale modellen med opplæring i skole, etterfulgt av opplæring og verdiskaping i bedrift. Denne opplæringsformen skaper selvstendige fagarbeidere gjennom mengdetrening, breddekompetanse, og sosialisering i et arbeidsliv hvor selvstendighet og høy kompetanse er kjerneverdier. En profesjonsutdanning skal gi en høy og spiss kompetanse som etterspørres av bedriftene, og som styrker deres konkurransekraft. Dette flertallet mener at opplæringstid i skole vil aldri bli likeverdig med opplæring i bedrift.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at yrkesfaglig utdanning er en profesjonsutdanning. Dette skjer gjennom den duale modellen med opplæring i skole, etterfulgt av opplæring og verdiskaping i bedrift. Opplæringsformen skaper selvstendige fagarbeidere gjennom mengdetrening, breddekompetanse, og sosialisering i et arbeidsliv hvor selvstendighet og høy kompetanse er kjerneverdier.

Dette medlem vil styrke innsatsen mot frafall ved å sikre at alle elever som skal ut i lære sikres læreplass. Ungdom tar et viktig valg når de velger videregående opplæring, og dette medlem vil styrke innsatsen på god rådgivning, oppfølging av elever og bedre muligheten til å ta eksamener som mangler for å få studiekompetanse. Dette medlem mener at tett oppfølging og flere lærere er nøkkelen for at elevene skal lykkes på skolen og at flere elever skal fullføre og bestå videregående opplæring. Dette medlem ønsker derfor på sikt å innføre en nasjonal ressursnorm som sikrer maks 12 elever per lærer på yrkesfag, og maks 24 elever per lærer på studiespesialiserende program.

Dette medlem understreker at det trengs en helhetlig og overordnet tilnærming hvis man skal få flere yrkesfagelever til å fullføre samtidig som man skal forsterke kvaliteten i fagopplæringen og opprettholde et sterkt faglig nivå på fagbrev. Utfordringene som fagopplæringen står overfor må løses i samarbeid med og med betydelig innsats fra både fra partene i arbeidslivet, lærlingbedriftene, opplæringskontorene og myndigheter på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Dette medlem mener at å øke antallet læreplasser og øke lærlingtilskuddet er avgjørende, og at en lovfestet rett til læreplass er veien å gå. Dette medlem

ønsker en gjennomgang av reglene for merkeordningen «godkjent lærebedrift» og øke seriositetskravene til ordningen. Dette medlem mener det er viktig at det stilles krav om at veileder i lærebedriften har den kompetansen som skal til for å sikre lærlinger et godt faglig opplæringstilbud. Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative budsjett om å øke utstyrsstipendet slik at det faktisk dekker elevenes utgifter, samt å øke borteboerstipendet.

Dette medlem stiller seg kritisk til forslaget om at de som ikke får læreplass skal få tilbud om fagbrev som elev i skolen, som en utvidet ordning av dagens alternative Vg3 i skole. Dette medlem kjenner godt til utfordringene med å skaffe nok læreplasser til de som er kvalifisert, og at dagens alternative Vg3 i skole for de som ikke får læreplass, ikke gir en tilfredsstillende opplæring. Samtidig er det slik at alternativt Vg3 i skole er en nødløsning som aldri fullt ut kan erstatte eller bli et likeverdig tilbud som læretid i bedrift. Dette medlem frykter en ordning som gjør at fokuset på dimensjonering i forhold til arbeidslivets behov svekkes, og at regjeringens forslag vil bli en svekkelse av hele lærlingordningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at en nasjonal, lovfestet rett til læreplass ble utredet av regjeringen Stoltenberg. Konklusjonen var at dette ikke var en god løsning på utfordringen med manglende læreplasser, og hele forslaget ble lagt i skuffen. En god løsning som fungerer godt flere steder, uten statlig involvering, er at fylkeskommunen inngår en regional avtale om læreplassgaranti med bransjene i regionen, en avtale som bygger på bedriftenes behov for lærlinger og er tilpasset lokale forhold. Avtaler som dette kan sikre at flere elever får læreplasser, noe en nasjonalt vedtatt lovfestet rett ikke kan.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at elever som ikke får læreplass har i dag rett til opplæring i Vg3 i skole, men det er stor enighet om at det er store mangler ved dette tilbudet. Det er derfor behov for å forbedre tilbudet til de som av en eller annen grunn ikke får læreplass. Disse medlemmer støtter derfor regjeringens forslag om både å sørge for at elevene blir bedre forberedt på læretiden i løpet av opplæringen i skole og forslaget om et forbedret tilbud i Vg3. Disse medlemmer er glade for at regjeringen har igangsatt et arbeid for å komme frem til gode rammer for et slikt tilbud i dialog med partene i arbeidslivet, lærer- og elevorganisasjoner og fylkeskommunene. Disse medlemmer ønsker likevel å peke på at et slikt forbedret tilbud bør innebære at elevene blir enda bedre forbe-

redt på læretid i bedrift, at det legges opp til et tett samarbeid med bedrifter i gjennomføringen og at tilbudet får lenger varighet enn i dag. Selv om dette tilbudet skal kunne føre frem til fag- eller svennebrev, slik det også er i dag, må målet også være at så mange som mulig formidles til læreplass i løpet av Vg3 i skole.

Disse medlemmer vil peke på at regjeringen ikke har fremmet noe forslag om at flere skal ta fagbrev som elev, men et forslag som sikrer at de elever som av ulike grunner ikke får læreplass, får et langt bedre tilbud enn de gjør i dag. Disse medlemmer vil også presisere at regjeringen ikke foreslår å innføre en rett til læreplass, men en rett til læreplass eller et likeverdig tilbud. Dette handler ikke om at det skal være noen snarvei for å bedre fullføringsstatistikken, men at det tvert imot handler om å sikre alle elever en bedre fag- og yrkesfagopplæring, også de som ikke får læreplass. Disse medlemmer vil peke på at et forsterket tilbud i Vg3 ikke skal være en del av det ordinære tilbudet elevene kan søke seg til, og det er et mål at elevene skal formidles til læreplass i løpet av opplæringstiden i skole slik at bedriftene får bedre kvalifiserte lærlinger. Disse medlemmer vil minne om at det er bred enighet om at læreplass i bedrift fortsatt skal og må være hovedmodellen, men finner det ganske oppsiktsvekkende og uforståelig at Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet ikke ønsker å sørge for et bedre tilbud til alle elever, også de elevene som i første omgang ikke får læreplass. Disse medlemmer vil også peke på at tilgangen på læreplasser er konjunkturavhengig, noe som dessverre ble godt illustrert under koronapandemien. Det kan også være mange grunner til at noen elever står uten læreplass etter Vg2, f.eks. at fag ikke er bestått, høyt fravær eller manglende språkkunnskaper. Noen elever opplever overgangen til arbeidslivet som litt brå, og er ikke klare til å gå ut i arbeidslivet. Dette kan for eksempel handle om elever som har psykiske utfordringer eller som har særskilte behov. Disse medlemmer viser til at kunnskapsgrunnlaget viser vesentlige mangler ved dagens tilbud når det gjelder oppstart, varighet og organisering. Disse elevene trenger derfor et forbedret tilbud som vil sette dem i stand til å bli klare for en læreplass. Det handler både om at elevene kan trenge ytterligere opplæring, mer motivasjon og mer praksis. Det finnes i dag skoler som lykkes med å gi elevene den ekstra opplæringen de har behov for og mer praksis i bedrift i Vg3, noe som i mange tilfeller gjør elevene bedre forberedt og også gir bedriftene den tryggheten de trenger for at de også tar sjansen på å gi flere elever den læreplassen de trenger. Disse medlemmer vil minne om at regjeringen har igangsatt et arbeid for å komme frem til gode rammer for et slikt tilbud i dialog med partene i arbeidslivet, lærer- og elevorganisasjoner og fylkeskommunene. Disse medlemmer er overbevist om det gode trepartssamarbeidet, som er en av suksessfaktorene i arbeidet med en god fag-

og yrkesopplæring, vil føre frem til et forbedret tilbud i Vg3 som også vil føre til at flere elever kan formidles til læreplass etter noe mer tid i skole.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at tilgangen på oppdatert og relevant utstyr for elever og lærlinger er grunnleggende for at opplæringen skal være mest mulig relevant og av god kvalitet. Flertallet vil vise til at det på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet ble publisert en kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående skoler i 2016. Denne kartleggingen danner grunnlag for regjeringens videre arbeid med et forskningsprosjekt som vil prøve ut og teste ulike modeller for finansiering av utstyr gjennom spleiselag mellom stat, fylkeskommune og næringsliv. Det er bevilget 65 mill. kroner til dette prosjektet, hvorav 60 mill. kroner går til utstyr i fylkeskommunene og 5 mill. kroner til forskning. Høsten 2020 opprettet Utdanningsdirektoratet en arbeidsgruppe i samarbeid med SRY hvor NHO, LO, Utdanningsforbundet og fylkeskommunene er representert. Arbeidsgruppa skal blant annet utarbeide de ulike modellene som det skal forskes på. Modellene skal være klare i juni 2021, og midlene skal lyses ut før sommeren. Forskere skal følge prosjektet for å finne ut hvilke modeller som er bærekraftige og som gir den beste utstyrssituasjonen. Gavestyringsordningen inngår som en av ordningene som skal testes ut, og en ordning med mobile enheter med teknisk utstyr inngår som en av modellene som er til vurdering. Målet er å skape en bærekraftig og langsiktig finansiering av utstyrssituasjonen for å sørge for oppdatert og kvalitetssikret utstyr i de yrkesfaglige studieprogrammene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener oppdatert og kvalitetssikret utstyr er viktig og nødvendig og vil komme både elevene i Vg1 og Vg2 og elever som skal få et forbedret tilbud i Vg3, til gode.

2.1.4 VGO for en mangfoldig elevgruppe

Komiteen viser til at det er mange årsaker til at elever opplever utfordringer i videregående opplæring. Manglende gjennomføring skyldes i mange tilfeller årsaker utenfor skolen, og det handler blant annet om vanskelige hjemmeforhold og levekårsutfordringer, fysiske og psykiske helseutfordringer og språklige utfordringer. Det er derfor behov for et godt lag rundt elevene og lærlingene for å kunne møte disse utfordringene, og god oppfølging for å forhindre frafall og bidra til at elevene får den tilretteleggingen de har behov for.

Komiteen er enige i at dagen systemer for hvilke muligheter det finnes for fritak for opplæring og vurdering kan virke godt for noen elever, men slå uheldig ut

for andre. Organisasjonen Unge funksjonshemmede har i innspill til arbeidet med meldingen pekt på at det er behov for en gjennomgang av praksisen knyttet til bruk av fritak for fag i videregående opplæring. Komiteen mener derfor at det i arbeidet med strategien blant annet bør vurderes hvordan fritaksordningen fungerer og praktiseres i dag og hvordan ordningen kan innrettes på en best mulig måte i fremtiden. Det er viktig at vedtak om fritak for fag bare fattes dersom dette er basert på individuelle, reelle behov og er helt nødvendig fordi tilrettelegging av undervisning ikke er tilstrekkelig. Det er videre viktig at både elev og foreldre, eleven selv dersom eleven er myndig, involveres grundig i vurderingen om fritak skal gis. Konsekvensene av fritak for fag må tydeliggjøres, og det må sikres at fritak for fag ikke fører til at eleven ikke kan fullføre med studiekompetanse eller fag- eller svennebrev fordi det mangler karakterer i obligatoriske fag. Det er også viktig at lærekanndatordningen og praksisbrevordningen skal videreutvikles i lys av fullføringsretten og at den videre vurderingen av disse også skal sees i sammenheng med utredningen som regjeringen skal gjøre av den såkalte Østfoldmodellen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til rapporten fra Wendelborg m.fl. (2017): Overgang skole arbeidsliv for elever med utviklingshemming, som viser at rundt 30 pst. av elever med utviklingshemming tas inn på studieforberedende utdanningsløp. Dette til tross for at ingen i elevgruppen går videre på universitets- eller høgskolestudier. Ifølge rapporten kommer praksisen av at studieforberedende utdanningsløp har kortere skoledag enn yrkesfaglige utdanningsløp og at inntaket motiveres av økonomiske årsaker. Flertallet vil sterkt anmode departementet om å iverksette hensiktsmessige tiltak som avslutter denne praksisen.

Flertallet er bekymret for manglende samsvar mellom innholdet i opplæringen som elever med utviklingshemming mottar og utdanningsløpet de er tatt inn på. Utdanningsløpet er en tilpasning til livet etter den videregående utdanningen. Slik bør det også være for elever med utviklingshemming.

Flertallet viser til Wendelborg m.fl. (2017) som dokumenterer at undervisningen overfor elever med utviklingshemming bare unntaksvis følger læreplanen. Læreplanen gir skolens innhold. Lærebøker blir produsert med bakgrunn i læreplanen for å nå opplæringsmålene i de enkelte fagplanene. Fritak fra fagplanene kan medføre fritak både fra utdanningens innhold og lærebøker. Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) hevder at fagplanene i liten grad er utarbeidet på en slik måte at de evner å fange opp elever som har store utfordringer for å lære. I tillegg gir læreplanen lite veiledning

til lærerne om hvordan de kan benyttes overfor de elevene som har størst utfordringer med å lære. Departementet bør vurdere å utforme læreplanen på en slik måte at de kan ha relevans og være styrende for flest mulig av elevene, samt at det utarbeides veiledere som viser hvordan læreplanen kan benyttes overfor grupper som i dag har fritak fra fagplanene.

Flertallet deler regjeringens bekymring knyttet til utfordringene som elever med funksjonsnedsettelse møter i den videregående skolen, og er positive til at regjeringen foreslår å utarbeide en strategi, i samarbeid med brukerorganisasjonene, for å bedre forholdene. Flertallet vil påpeke betydningen av å starte dette arbeidet før en foretar vesentlige endringer i videregående opplæring, slik at hensynet til elever med funksjonsnedsettelse blir en integrert del av kommende tiltak.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil vise til at regjeringen har innført og iverksatt en rekke tiltak for å bedre tilbudet til elevene. I Fagfornyelsen er folkehelse og livsmestring innført som et tverrfaglig tema, det er varslet tiltak for å bedre overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring, regjeringen har økt bevilningene til skolehelsetjenesten med 1,3 mrd. kroner siden 2013, antallet psykologer i kommunene er økt fra 130 til mer enn 600, det er satset på minoritetsrådgivere i ungdoms- og videregående skoler, og høsten 2020 gikk startskuddet for et nytt og helhetlig kompetanseløft i spesialpedagogikk og inkluderende praksis i kommuner og fylkeskommuner.

Disse medlemmer er likevel enige med regjeringen i at det er behov for ytterligere tiltak for å kunne gi en sammensatt og mangfoldig elevgruppe et godt nok tilbud. Disse medlemmer vil spesielt peke på forslaget om at også lærlinger får tilgang til rådgiving, og at det skal utarbeides en strategi for at elever med nedsatt funksjonsevne skal få et bedre og likeverdig tilbud – et arbeid som skal involvere brukerorganisasjoner og andre relevante aktører og utføres parallelt med det videre arbeidet med fullføringsreformen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at høyere utdanning eller arbeid må være et mål for alle elever, uavhengig av funksjonsevne. For å oppfylle dette målet, må fylkeskommunene og skolene ha et etablert samarbeid med Nav, som kjenner arbeidsmarkedet elevene skal ut i etter videregående opplæring.

Disse medlemmer viser til et av de foreslåtte tiltakene er å utarbeide en egen strategi for å sikre at elever med funksjonsnedsettelse får et bedre tilbud i VGO. Disse medlemmer er glad for at regjeringen anerkjenner at det trengs tiltak for å få ned frafallet blant

funksjonshemmede elever. Disse medlemmer viser til studien «Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsetjingar», (Finnvold, Jon Erik NOVA-Rapport 12/13) som konkluderer med at hele 64 pst. av elever med fysiske funksjonsnedsettelse ikke fullfører videregående skole. Konsekvensen er at svært mange funksjonshemmede og kronisk syke elever ikke kvalifiserer seg til høyere utdanning, og ender opp med betydelig dårligere yrkesutsikter.

Disse medlemmer stusser imidlertid over at dette kommer i form av en egen strategi som er fristilt fra hovedreformen. Disse medlemmer anerkjenner at det allerede er en utfordring at det lages to spor i utdanningspolitikken: et for funksjonshemmede elever, og et for alle andre. Disse medlemmer mener dette arbeidet i større grad burde ha blitt sett i sammenheng med resten av reformen. I tillegg ligger det få føringer i meldingen om hva innholdet i strategien vil være. Disse medlemmer har en tydelig forventning om at strategien leverer kraftfulle og forpliktende tiltak, som blir fulgt opp med tildelinger gjennom statsbudsjettet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre tett sammenheng mellom den planlagte strategien for å forbedre tilbudet til elever med funksjonsnedsettelse og de overordnede grepene i Fullføringsreformen. Regjeringen bør involvere brukerorganisasjonene i oppfølgingen av reformen som helhet, og ikke bare i utarbeidningen av strategien.»

FRAVÆRSGRENSE I VGO

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, peker på at fraværgrensen hovedsakelig har fungert etter hensikten. Elevene er mer til stede på skolen, karakterene har gått noe opp og andelen elever som slutter i løpet av året har gått noe ned. Samtidig har andelen som ikke får karakter i fagene vært stabil. Flertallet vil også vise til at evalueringen som er gjennomført, har pekt på at det fortsatt er noen som ikke er nok til stede for å få vurdering. Flertallet mener derfor at det er positivt at regjeringen vil vurdere om fylkeskommuner og friskoler får en plikt til å følge opp elever som har fravær på en systematisk og god måte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at etter innføringen av fraværgrensen er både time- og dagsfraværet betydelig redusert. Disse medlemmer er glade over at elevene er mer til stede på skolen, og viser til at det også var grunnen til at disse partiene i 2016 bidro til flertall for fraværgrens i Stortinget. Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet og Senterpartiet hele veien har slått fast at det skal være et tydelig og klart nasjonalt

regelverk om fravær i videregående opplæring. Men som også FAFO påpeker i sluttrapporten for evaluering av fraværsgrensen i videregående skole Fafo 2020:09, er regelverket byråkratisk, og rektorer og lærere må bruke mer tid enn tidligere på å føre fravær og sende ut varsler til elevene. Fastleger blir oppsøkt av elever som trenger legeerklæring for mindre helseproblemer, og det er kjent at elever blir stresset av bestemmelsen og må bruke tid og penger på å framskaffe dokumentasjon. Disse medlemmer er enige med FAFO i behovet for å supplere fraværsgrensen med flere typer virkemidler for å sikre en skole der flere kan lykkes og trives godt, og mener det trengs flere tiltak for å ta tak i fravær fra dag én.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til et sentralt funn fra evalueringsrapporten «I fraværsgrensens dødvinkel» (FAFO 2018:41) som viser at fraværet er betydelig redusert, men at det skjer en polarisering mellom elevgrupper, mellom de mange som reduserer fraværet, og de få som faller ut av opplæringen som en direkte følge av fraværsgrensen. Dette medlem er enig med forskerne som mener at det kan være vanskelig å få øye på dette, hvis man bare ser på statistikken.

Dette viser at Sosialistisk Venstrepartis bekymringer knyttet til en statisk grense for fravær har vært høyst reelle, og at det er behov for ytterligere endringer. Dette medlem viser til at det ofte er komplekse årsaker til at en elev har høyt fravær. Det kan handle om motivasjon, mistroivsel, psykiske problemer eller en vanskelig familiesituasjon. Dagens fraværsgrense kan dessverre være til hinder for å få disse på skolen. I stedet trengs nærvær, motivasjon, hjelp til livsmestring og tilrettelagt undervisning i skolen.

For å hjelpe dem som står i fare for å droppe ut, så mener dette medlem at skolene må ha et stort faglig handlingsrom til selv å vurdere hvilke tiltak som er best egnet for å få elever til å gjennomføre videregående opplæring. Det trengs dessuten flere lærere og andre ansatte, som for eksempel helsesykepleiere og miljøarbeider som har tid til å se og følge opp hver enkelt ungdom, og skape et trivselsfremmende skolemiljø. Med dette som bakgrunn mener dette medlem at forskriften om en fraværsgrense på ti prosent for enkeltfag må oppheves.

På denne bakgrunn fremme dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen oppheve forskriften om en fraværsgrense på ti prosent i enkeltfag i videregående opplæring, og i dialog med sektoren utarbeide et nytt regelverk for fravær.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til tidligere merknad om

fraværsgrensen. Flertallet mener at det å stille krav er å bry seg, og at det er riktig å stille krav til oppmøte og tilstedeværelse i videregående opplæring. Fraværet er i gjennomsnitt gått ned med 27 pst. siden fraværsgrensen ble innført. Sluttrapporten fra Fafo viser at elevene som har redusert fraværet sitt mest, er elevene som hadde høyest fravær fra før. Alle elevgrupper har vist seg å ha større oppmøte nå enn før fraværsgrensen bli innført. Regjeringen har helt siden innføringen av fraværsgrensen ble innført vært klare på at det er viktig å ta hensyn til de mest sårbare elevene. Forskerne i Fafo peker på at sårbare elever med høyt fravær har sammensatte utfordringer, men har også konkludert med at fraværsgrensen verken er problemet eller løsningen for disse elevene. Flertallet mener derfor at det er behov for god oppfølging og hjelp til disse elevene, og er glade for at regjeringen foreslår å vurdere at fylkeskommuner og friskoler skal få en plikt til å følge opp elever som har fravær på en systematisk og god måte.

2.1.5 Opplæringsordninger i fag- og yrkesopplæringen

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at de særskilte tilskuddene til lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater med særskilte behov ble avvirket i 2020 og innlemmet i rammetilskuddet til fylkeskommunene. I Prop. 1 S (2018–2019) slo regjeringen fast at ordningen skulle videreføres og var en viktig prioritering for regjeringen, men at den måtte gjøres mer treffsikker. Disse medlemmer vil påpeke at det ikke ble lagt fram informasjon som forklarer hvorfor regjeringen isteden valgte å avvike en tilskuddsordning den inntil nylig mente var svært viktig.

Disse medlemmer uttrykte i 2019 bekymring for at avviklingen av tilskuddsordningen ville bety større forskjeller, færre tilrettelagte læreplasser og dårligere tilrettelegging for en utsatt gruppe ungdommer, og viser til merknaden fra disse medlemmer i Innst. 405 S (2018–2019).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener tilskuddsordningen for lærlinger, praksiskandidater og lære kandidater med særskilte behov er viktig, og at ordningen burde styrkes fremfor å avvikles.

Flertallet mener det fortsatt er et stort behov for ordninger som ivaretar disse ungdommene gjennom fleksible opplæringsløp i kombinasjon med jobb. Flertallet er kjent med at fylkeskommunene tilbyr slike opplæringsløp i forsvinnende liten grad, til tross for at praksisbrev har vist seg å være effektivt mot frafall fra videregående skole. I svar til Senterpartiet i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2021, opplyser

departementet at det i perioden 2016–2017 til 2017–2018 var kun elleve personer som oppnådde praksisbrev nasjonalt. Flertallet viser i den forbindelse til en kartlegging i regi av Fri Fagbevegelse fra høsten 2020, som viser at praksisbrev fortsatt er svært lite utbredt. Bare fire av elleve fylkeskommuner, Rogaland, Oslo, Møre og Romsdal og Innlandet, har praksisbrevkandidater. Ytterligere tre fylkeskommuner, Nordland, Vestfold og Telemark og Trøndelag, har tilbudet, men ingen kandidater. Det betyr at det årlig bare er rundt 50 praksisbrevkandidater i Norge, fordelt på Vg1 og Vg2.

Flertallet mener erfaringene fra de fylkeskommunene som har innarbeidet ordningen, blant annet Oslo og Møre og Romsdal, viser behov for å gi flere ungdommer tilbud om praksisbrev. Flertallet mener regjeringen på denne bakgrunn må sørge for at praksisbrevordningen utvides til å gjelde alle skoler med yrkesfaglige utdanningsprogram, og at praksisbrevkandidater gis mulighet til senere å bygge ut praksisbrevet til fullt fag- eller svennebrev. Flertallet viser til den varslede meldingen om videregående opplæring, og forventer at behovet for slike opplæringsløp blir et sentralt tema og at regjeringen i meldingen ser på årsaken til at praksisbrevordningen er lite brukt, samt legger fram ulike modeller for å øke omfanget av praksisopplæring i bedrift.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at alle videregående skoler med yrkesfag gir tilbud om praksisbrev eller tilsvarende tilbud for elever som har behov for mer tid og et tilrettelagt opplæringsløp ute i bedrift.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at det fortsatt er et stort behov for tiltak for å redusere frafallet i videregående opplæring. Dette flertallet viser til gode erfaringer med såkalte produksjonsskoler, både i Danmark og prøveprosjekter i Norge, som et alternativ til den ordinære videregående fagopplæringen for ungdom som av ulike årsaker dropper ut av skolen. Selve idé- og verdigrunnlaget til produksjonsskolen er å skape et praktisk læringsgrunnlag som kan gi ungdom lyst, mulighet og kompetanse til å gjennomføre en videregående utdanning eller klare seg på arbeidsmarkedet. Gjennom produksjon og arbeidsfellesskap oppnår elevene ny motivasjon for utdanning og ser nye muligheter. Dette flertallet mener at produksjonsskoler er et av flere aktuelle tiltak for å gi elever som har droppet ut, eller som står i fare for å droppe ut av skolen, et opplæringstilbud på veien tilbake til ordinær opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er bekymret for at elever som har droppet ut av skolen, møter de største utfordringene på arbeidsmarkedet. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet over mange år har fremmet ulike initiativ i Stortinget for å gi ungdommer mulighet til alternative opplæringsløp i kombinasjon mellom skole og bedrift. Derfor var Senterpartiet glad for at Stortinget i 2016 vedtok å gjøre praksisbrev til en permanent ordning som fylkeskommunene er pålagt å tilby. Det er derfor spesielt viktig å gi ungdommer som enten står i fare for å droppe ut av skolen, eller allerede har droppet ut, muligheten til å få dokumentert sin kompetanse, selv om dette er på et lavere nivå enn fag- og svennebrev. Ordninger som praksisbrevkandidater, lærekandidater eller praksiskandidat, kan gi ungdommer og unge voksne en mulighet til å få dokumentert sin kompetanse og på sikt å bygge på denne til fullt fag- eller svennebrev. På denne måten er opplæring i kombinasjon med jobb viktig for å gi ungdommer som ikke finner seg til rette i skolen, en mulighet til å kjenne på mestringsfølelse og stolthet, og gjennom det vekke en ny interesse og motivasjon for videre opplæring. Slik kan en på sikt gi ungdommene mulighet til å kvalifisere seg fullt ut til arbeidslivets kompetansekrav.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av flere produksjonsskoler.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil vise til at regjeringen i denne meldingen foreslår å videreutvikle lærekandidatordningen og praksisbrevordningen i lys av fullføringsretten. Disse medlemmer mener at dette et viktig grep for å sikre elever som har behov for å gå et løp mot planlagt grunnkompetanse, en videregående opplæring som er bedre tilpasset deres forutsetninger. Disse elevene må også i større grad enn i dag få mulighet til å velge en videregående opplæring på et yrkesfaglig studieprogram. Det er samtidig viktig at lærekandidate- og praksisbrevkandidater får mulighet til å bygge videre til et fag- eller svennebrev slik at de som kan oppnå fag- eller svennebrev får mulighet til det. Disse medlemmer viser til at erfaringene fylkeskommuner som har gode tilbud om praksisbrevordning og lærekandidatordning, viser at det er et stort behov for disse ordningene, og det er viktig at alle fylkeskommuner sørger for at alle elever i målgruppene får et slikt inkluderende og godt utdanningsløp som gir dem muligheter for videre utdanning og god tilknytning til arbeidslivet – uavhengig av hvor i landet de bor.

Disse medlemmer ser derfor frem til at regjeringen skal utrede den såkalte Østfoldmodellen og vurdere om dette kan gjøres til en nasjonal ordning.

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene har stor frihet til å sette i gang ulike tiltak og tilby videregående opplæringer på alternative arenaer. UngIn-vest og andre eksempler som tidligere er trukket frem i disse partienes merknader, er gode eksempler på det. Dette gjelder også muligheten for å etablere produksjonsskoler, noe Hardanger produksjonsskule er et godt eksempel på.

2.2 VGO skal være en sentral arena for å lære hele livet

2.2.1 Rett til tilbud spesielt organisert for voksne

Komiteen mener at meldingens mål om å skape en videregående skole som er bedre tilpasset voksne, er en meget viktig samfunnsendring. I dag er det godt over 500 000 voksne som ikke har fullført videregående opplæring, mens bare 16 000 er i opplæring. Dagens arbeidsmarked innebærer at også voksne har behov for fullført videregående opplæring for å få innpass i, og varig tilknytning til, arbeidsmarkedet. Økt automatisering, digitalisering og hurtige endringer i arbeidsmarkedet medfører at mange voksne også har behov for kompetansepåfyll og omskolering. Komiteen vil peke på at det i en rekke lærefag er mange voksne som tar fag- og svennebrev, og er glade for at også voksne skal gis en yrkesfaglig rekvalifiseringsrett med mulighet til å få ny yrkeskompetanse også for de som har fullført studie- eller yrkeskompetanse tidligere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener muligheten til yrkesfaglig rekvalifisering er prinsipielt viktig for å sikre at også tilgangen til fagutdanning skal være tilgjengelig hele livet, også når man har fullført andre utdanninger. Det finnes ingen hindringer for å ta akademisk utdanning selv om man har fullført en eller flere utdanninger tidligere. I et arbeidsliv med stor behov for omstilling og flere fagarbeidere er det viktig å legge til rette for at fagarbeidere kan bygge på og oppdatere sin kompetanse med flere fagbrev, at muligheten til å gjennomføre yrkesfaglig opplæring ikke opphører fordi man har annen utdanning og at det rekrutteres bredt til yrkesfagene. Flertallet viser til at regjeringen vil gi rett til én mulighet til yrkesfaglig rekvalifisering, og mener det bør vurderes om det er riktig og nødvendig med en slik avgrensning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen i denne meldingen foreslår at rett til yrkesfaglig rekvalifisering i første omgang begrenses til én ny yrkes-

kompetanse, men at når ordningen har satt seg, vil regjeringen vurdere å oppheve denne begrensningen.

2.2.2 Fremtidens opplæringstilbud for voksne

Komiteen er glade for at den store utvidelsen av retten til videregående opplæring også skal gjelde for voksne. Komiteen mener det er viktig at opplæringen tilpasses bedre til voksnes livssituasjon både i tidsbruk og organisering og innhold. Gjennom modulstrukturert opplæring vil det bli langt enklere for voksne å begynne på og fullføre et opplæringsløp. De som følger dette løpet skal ha samme kompetansemål som yngre elever i videregående opplæring. Komiteen vil også peke på ordningen Fagbrev på jobb som en veldig god, alternativ vei til fag- eller svennebrev for voksne, en ordning som bør gjøres tilgjengelig i alle fylker.

2.2.3 Inntak av voksne til VGO

Komiteen støtter regjeringens forslag om at voksne med betydelig realkompetanse, kan få bedre muligheter til å få formalisert sin kompetanse og at man vil se på hvordan inntaksordningen for voksne kan forbedres slik at voksne kommer raskere i gang med opplæringen.

2.2.4 Finansiering av livsopphold

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, er glade for at regjeringen i statsbudsjettet for 2020 innførte flere tilpasninger i utdanningsstøtteordningen, som tilleggs lån til livsopphold for voksne, avvikling av den nedre grensen for deltidsutdanning på 50 pst. av fulltidsutdanning, gunstigere beregningsmåte for lån og stipend til deltidsutdanning og heving av aldersgrensen for når utdanningslånet skal være tilbakebetalt. Likeså at regjeringen i statsbudsjettet for 2021 fulgte opp med en mer fleksibel beregningsmåte av maksimal periode med lån og stipend. Flertallet støtter regjeringens forslag om å bedre tilpasse Lånekassens regelverk til modulstrukturert opplæring og å vurdere endringer i flyktningstipendet for å sikre god sammenheng med introduksjonsprogrammet.

2.3 Struktur og innhold i videregående opplæring

2.3.1 Fagene i VGO

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti er enige med regjeringens mål om at minst ni av ti skal fullføre videregående opplæring. Disse medlemmer støtter derfor fullføringsreformen som er kjernen i stortingsmeldingen. Disse medlemmer mener videregående opplæring skal fornyes slik at den er bedre tilpasset fremtidens kompetansebehov, utfordringer og muligheter, samtidig som det klare formålet om allmenndannelse fortsatt ligger i bunnen. Disse medlemmer ser endringene som foreslås i denne meldingen i et tiårs-

perspektiv, og anerkjenner at en reform krever oppslutning både i sektoren og i det brede lag av samfunnet. Disse medlemmer er derfor fornøyd med de gode og inkluderende prosessene det legges opp til i behandlingen av meldingens innhold. En behandling som involverer organisasjonene og hele sektoren.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener at fellesfagene har – og fortsatt skal ha – en sentral plass i videregående opplæring. Fellesfagene har, sammen med programfagene, en viktig allmenndannende funksjon, og de har en egenverdi det er viktig å ta vare på. Flertallet er samtidig enig med regjeringen i at det er viktig å legge til rette for mer valgfrihet. Flertallet viser for eksempel til at Liedutvalget har pekt på at elever, særlig på studieforberedende, har en stor andel obligatoriske fellesfag, og at disse utgjør nær 67 pst. av det totale timetallet på det studiespesialiserende studieprogrammet. Elevene innenfor studiespesialisering har i dag færre timer enn de øvrige studieprogrammene i videregående opplæring, og elevene har ikke mulighet til å velge noen fag ut fra interesse og ønsket sluttkompetanse på Vg1. Liedutvalget peker også på at mange elever opplever emne- og stofftrengsel, de har for mange fag og vurderingssituasjoner parallelt, og mange opplever at de ikke får gått nok i dybden på viktige tema. Flertallet viser til at dette er dokumentert gjennom en undersøkelse gjort av NOKUT, og det er kommet tydelig fram gjennom mange innspillrunder med både elever, lærere og representanter for høyere utdanning og arbeidsliv. Når elevene får fordype seg og bruke mer tid på fagene, ligger det godt til rette for å styrke ferdigheter som kreativitet, nysgjerrighet og kritisk tenkning. Dette er også viktig for å legge til rette for opplæring og trening i akademisk lesing og skriving.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, konstaterer at Liedutvalgets rapport baserer seg på en gjennomgang av i videregående opplæring på et tidspunkt før «Fagfornyelsen» var sluttført og før denne har blitt implementert videregående opplæring. Dette flertallet støtter regjeringens mål om at det må legges bedre til rette for mer fordypning og mer relevant opplæring, og at dette er et arbeid som må sees i sammenheng med Fagfornyelsen.

Dette flertallet merker seg at det har oppstått usikkerhet rundt fellesfagenes rolle etter at stortingsmeldingen har blitt lagt frem. Dette til tross for at regjeringen ikke foreslår å fjerne noen fag. Dette flertallet viser til at Kunnskapsministeren har skrinlagt forslaget om et mulig nytt fremtidsfag og støtter dette. Dette flertallet ønsker ikke omfattende kutt i felles-

fagene og mener disse tydelige signalene vil bidra til å skape ro i den offentlige debatten.

Dette flertallet vil peke på at skolene har stått og står i en svært krevende situasjon under covid-19-pandemien, og er opptatt av å lytte til tilbakemeldinger fra utdanningssektoren. Dette flertallet er veldig glad for at skolene er godt i gang med det viktige arbeidet med å implementere nye læreplaner i fagene og de tverrfaglige temaene som kom inn med Fagfornyelsen. Fagfornyelsen skal nettopp bidra til å styrke elevenes dybdelæring og forståelse, og innføringen av de nye læreplanene vil gi verdifulle erfaringer som kan bidra konstruktivt inn i en prosess rundt fag- og timefordelingen. Dette flertallet viser til at Fullføringsreformen inneholder en rekke andre viktige tiltak som også sikrer bedre relevans og gjennomføring i videregående opplæring, og det er viktig å gi sektoren tid og rom til å innføre dem på en god måte. For å oppfylle målet med Fullføringsreformen, mener derfor dette flertallet at det er klokt å gjennomføre en gjennomgang av fag- og timefordelingen når skolene er tilbake i mer normal drift og hvor vi har fått høstet noe erfaringer fra Fagfornyelsen.

Dette flertallet viser til flere innspill til Liedutvalget om at mengden av fellesfag på Vg1 studiespesialisering medfører liten mulighet for tidlig introduksjon til fagene i ønsket utdanningsretning, og at dette bidrar til lav motivasjon hos elevene. Dette flertallet mener derfor det bør vurderes en timetallsutvidelse for å gi rom for mer fordypning, hvordan elevene kan få møte noe nytt når de begynner i videregående opplæring, periodisering av fagene og hvordan elever, særlig på studiespesialisering kan få mer valgfrihet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at videregående opplæring skal føre fram til studie- eller yrkeskompetanse, men skal også gi alle elever et felles bredere grunnlag for deltakelse i samfunnet, arbeidslivet og for å leve gode liv. Dette flertallet vil understreke at endringer i videregående opplæring må balansere behovet for faglig fordypning, spesialisering og felles kunnskapsgrunnlag for deltakelse og fellesskap, og at dette nettopp understreker behovet for at en grundig gjennomgang legges til grunn for politiske beslutninger om endringer i fag og timefordelingen. Dette flertallet støtter Liedutvalgets forslag om å gjennomgå fag- og timefordelingen for å gi rom for mer faglig fordypning og konsentrasjon, men er kritiske til at regjeringen i meldingen på forhånd har konkludert at gjennomgangen skal føre til færre fellesfag og innføringen av et diffust fremtidsfag med uklar faglig forankring. Dette flertallet viser til at Liedutvalget først og fremst pekte på mulighetene for å gi rom for mer faglig fordypning og konsentrasjon ved å organisere fordelin-

gen av timer i ulike fag på nye måter, som for eksempel å samle flere timer i et fag på samme termin.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at fellesfagene i VGO både er begrunnet i deres allmenndannende funksjon, at de letter muligheten for overganger mellom studieforbereende til yrkesfaglige løp og vice versa. I tillegg er kompetanse i fellesfagene nødvendig for å være kvalifisert til både videre studier og til å utøve et yrke som fagarbeider.

Disse medlemmer er enig i behovet for en gjennomgang av fag- og timefordelingen, men uten de føringer som regjeringen legger opp til. En gjennomgang bør omhandle både omfanget og timetallet i hvert fellesfag, fordelingen av de enkelte fellesfag mellom Vg1, Vg2 og Vg3 og andelen fellesfag kontra programfag, men uten å redusere antall fag.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen også i denne meldingen legger opp til en ytterligere prioritering av fagene matematikk, norsk og engelsk på bekostning av de øvrige av dagens fellesfag. Disse medlemmer er uenig i dette og at regjeringens prioritering mangler faglig støtte i sektoren og i den forutgående NOU. Dette er igjen et forsøk fra regjeringen på å snevre inn skolens mandat og allmenndannende oppgave, samtidig som det begrenser elevenes brede kompetanse. Disse medlemmer mener dette er forhold som ikke er tilstrekkelig belyst i meldingen og at det er behov for en grundigere utredning, både for å sikre elevenes valgfrihet, fellesfagenes allmenndannende funksjon, fagenes egenverdi og for å sikre at alle elever i de studieforbereende løpene er tilstrekkelig studieforbereid. Dette må også vurderes i sammenheng med den utredningen som er igangsatt når det gjelder utredning av nytt opptakssystem for høyere utdanning.

Disse medlemmer er sterkt uenig i regjeringens forslag om å innføre et nytt tverrfaglig fag, et såkalt fremtidsfag, slik det er beskrevet i meldingen og presentert av statsråden ved fremleggelsen av meldingen. Disse medlemmer viser til at all undervisning skal bygge på formålsparagrafen og at de enkelte læreplanene som er fastsatt gjennom Fagfornyelsen, skal ivareta de temaer og elementer som regjeringen mener at et slikt nytt fag skal være. Disse medlemmer er derfor uenig i begrunnelsen for et slikt fag og at dette skal prioriteres framfor dagens fellesfag.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om en helhetlig gjennomgang av fag- og timefordelingen i videregående opplæring, utført i samråd med berørte aktører og forankret hos disse, og der det utredes om det er behov for at timene i noen fag skal samles på én termin.»

«Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om et nytt fremtidsfag i videregående opplæring.»

«Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om å dramatisk redusere antallet fellesfag som en forutsetning for gjennomgangen av fag- og timefordelingen i videregående opplæring.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om ikke å innføre fremtidsfaget som et nytt fellesfag, men komme tilbake med forslag til en ny fag- og timefordeling der dagens fellesfag videreføres med et omfang som ivaretar fagenes allmenndannende funksjon, fagenes egenverdi og uten føring om prioritering av kun fagene matematikk, norsk og engelsk.»

Komiteens medlemmer Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at en forutsetning for elevenes mulighet til å velge faglig fordypning og spesialisering er det tilgjengelige tilbudet av programområder, programfag og valgfag. På samme utdanningsprogram kan det være store forskjeller i hvor mange programområder og fag elevene kan velge mellom. Disse medlemmer mener det i gjennomgangen av fag- og timefordeling også bør vurderes om det skal være noen form for anbefalinger eller krav til programområder, programfag eller valgfag elevene skal kunne velge mellom.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at økt mulighet til faglig fordypning et sentralt tiltak for økt kompetanse. Endringer i en fagstrukturen blir løftet fram som det viktigste grepet for å sikre økt fordypning. Dette medlem vil påpeke at å lykkes med fordypning handler om mye mer enn fagstruktur. Vi står midt i innføringen av en læreplanreform som har faglig fordypning som hovedmål. Dette medlem mener innholdet i fagfornyelsen er det viktigste grepet for å oppnå faglig fordypning, og derfor er det nødvendig å bygge på erfaringene fra fagfornyelsen når vi eventuelt skal endre fagstrukturen for å oppnå enda bedre fordypningskompetanse.

Å gi alle elever like muligheter for deltakelse i samfunns- og arbeidsliv, innebærer for dette medlem at opplæringen innenfor de ulike utdanningsprogrammene er likeverdige, men det betyr ikke at alle fellesfagene behøver å være like. Det er også viktig med større grad av relevans i fellesfagene for de ulike utdanningsprogrammene, i tråd med hvilken kompetanse elevene har bruk for videre.

Dette medlem mener at det avgjørende for å lykkes dersom man skal sette i gang slike endringer er tillit, reell involvering og samarbeid med faglærere og skole-

ledere gjennom hele endringsprosessen. Dette gjøres best ved å ha langsiktige målsettinger der partene i utdanningssektoren blir involvert også i det overordnede strategiarbeidet, og at de involverte kan stole på at de vil bli hørt og ha reell påvirkning når viktige beslutninger skal fattes.

Dette medlem støtter forslaget om en gjennomgang av hvilke fag som trengs i framtidens videregående opplæring. Dette medlem er enige med lærer- og lederorganisasjonene om at en slik gjennomgang bør foretas av en gruppe sammensatt av personer med relevant og variert kompetanse. Representanter fra lærerorganisasjonene og andre sentrale aktører i videregående opplæring må være representert i en slik gruppe, og her bør fagstrukturen i ungdomsskolen og videregående opplæring vurderes i sammenheng.

Dette medlem utelukker ikke at resultatet av en slik gjennomgang kan bli en noe redusert andel fellesfag, og at ikke alle fag videreføres i dagens form. Samtidig vil dette medlem understreke hvor viktig fellesfagene er for allmenndanning og for elevenes sluttkompetanse. Dette medlem mener at dette perspektivet ikke er godt nok ivare tatt i meldingen.

Dette medlem viser til den påfølgende debatten etter at meldingen ble lagt fram, som har vist at fellesfagene er svært viktige for at elevene skal bli godt studieforberedt. Dette medlem viser til et innlegg i Aftenposten 19. april 2021 hvor fem dekaner ved Universitetet i Oslo argumenterer for at fellesfagene bør ha en sentral plass i framtidens videregående opplæring. I innlegget fremheves det at fellesfagene representerer en allmennkompetanse som gir elevene grunnlag for omskilling og for å navigere i en verden der omveltningene skjer raskere enn før.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til tidligere merknad om fagene i VGO. Disse medlemmer er usikre på hvorfor medlemmer av komiteen ber regjeringen skrinlegge et forslag regjeringen aldri har fremmet. Disse medlemmer viser til at regjeringen aldri har foreslått «å dramatisk redusere» antallet fellesfag. Disse medlemmer skulle ønske at medlemmer av komiteen ikke bidro til å bygge opp under usannheter om dette. Disse medlemmer støtter at kunnskapsministeren har skrinlagt forslaget om et mulig nytt fremtidsfag og at en periodisering av fagene skal vurderes. Disse medlemmer viser også til at regjeringen har vært tydelige på at en gjennomgang av fag- og timefordelingen skal gjennomføres i samråd med berørte aktører og forankres hos disse.

TERMININDELING

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Ven-

streparti har forståelse for at antall fag og organiseringen av fagene i dagens struktur, fører til at undervisningen og skoledagen kan oppleves som fragmentert og med for lite tid til faglig fordypning og dybdelæring. Når elever kan ha opp mot sju ulike fag i løpet av samme skoledag, er det forståelig at elevene opplever det som krevende å flytte oppmerksomheten mellom fagene innenfor et relativt kort tidsrom. Resultatet blir at opplæringen oppleves som springende, stressende og at det svekker konsentrasjonen om det enkelte faget.

Disse medlemmer mener det er gode argumenter for å inndele skoleåret i terminer med mulighet for å konsentrere opplæringen, i tråd med Liedutvalgets anbefaling. En inndeling der enkelte fag konsentreres i én eller noen terminer, vil imøtekomme behovet for konsentrasjon og fordypning i det enkelte faget. Termininndeling vil også gjøre det lettere å organisere opplæringen for de elevene som har behov for å fullføre et videregående løp tilpasset sitt eget tempo.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen dele skoleåret inn i terminer med opplæring i et mindre antall fag i hver termin, og at fag som i dag strekker seg over mer enn ett år, deles inn i mindre enheter med sluttvurdering slik at behovet for økt faglig konsentrasjon og dybdeforståelse imøtekommes.»

YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at fellesfagenes andel av fag- og timefordelingen er mindre i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene enn i de studieforberedende. Disse medlemmer merker seg at ingen høringsinstanser tar til orde for en reduksjon i omfanget av fellesfag i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Tvert imot blir det understreket at fellesfagene er viktige for å sikre at fagarbeidere har den nødvendige kompetansen som kreves i dagens og framtidens arbeidsliv. Det som imidlertid har vært et gjennomgående tema i årene etter at R94 ble innført, er hvordan fellesfagene kan innrettes slik at de understøtter de enkelte utdanningsprogrammene og formidles slik at de gir en direkte relevans og kobling til de praktiske programfagene. Ut over den yrkesrettingen av fellesfagene som det er arbeidet med i mange år, mener disse medlemmer det er behov for en mer direkte kobling mellom undervisningen i fellesfag og at programfag ved fellesfagene fullintegreres med programfagene. Dette betinger imidlertid at flere lærere får en utvidet kompetanse til å undervise i både fellesfag og programfag, ev. at undervisningen organis-

res slik at dette skjer parallelt gjennom praktiske øvelser og oppgaver.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for en bedre yrkesretting av fellesfagene i de yrkesfaglige studieprogrammene ved å direkte koble sammen og fullintegre undervisningen i fellesfag med undervisningen i programfagene, herunder egne etter- og videreutdanningstilbud for lærere.»

2.3.2 Tilbudsstrukturen i VGO

Komiteen støtter regjeringens ønske om å beholde hovedlinjene i dagens tilbudsstruktur for yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogrammer og mener også at det er viktig at tilbudsstrukturen legger til rette for et desentralisert utdanningstilbud som gir alle elever reelle valgmuligheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at fagutdanning og studieforberedende er to forskjellige løp i videregående. Fagutdanningen skal være en profesjonsutdanning som gir kompetanse som etterspørres av bedriftene, og som styrker deres konkurransekraft. Dette gjelder for både små og store lærefag. Studieforberedende skal forberede elevene for studier. Flertallet vil derfor påpeke at utdanningsløpene må behandles forskjellig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av at strukturen i videregående opplæring tydeliggjør for elevene både oppbygningen av utdanningen de søker seg til, og hvilken sluttkompetanse de vil sitte igjen med etter endt utdanning. Disse medlemmer vil også fremheve at fagskole vil være et godt utdanningsvalg for mange som ønsker en kortere yrkesrettet utdanning etter videregående skole, og at fagskolenes rolle må gjøres bedre kjent gjennom rådgivning etc.

Disse medlemmer er opptatt av kvalitet i alle ledd av utdanningsløpet, og vil understreke det særlige ansvaret videregående opplæring har for å kvalifisere elevene til henholdsvis det praktiske arbeidslivet og til opptak til høyere utdanning.

Disse medlemmer vil understreke at hensikten med studieforberedende løp er å sørge for at elevene blir tilstrekkelig rustet til å velge riktige studier, og til å gjennomføre studier. Høyere utdanning er, og skal være, krevende. Det må derfor være klare krav og et høyt nivå i et bredt spekter av fag på den studieforberedende undervisningen i videregående skole.

Disse medlemmer vil peke på at siden utdanningsløpene er forskjellige, og må behandles forskjellig,

vil det være naturlig at yrkesfag og studieforberedende får hvert sitt kapittel i opplæringsloven.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at yrkesfag og studieforberedende tildeles hver sine kapitler i den kommende opplæringsloven.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen om kort tid vil sende høringsnotat om ny opplæringslov på høring, og at dette forslaget så vil bli lagt ut på høring. Disse medlemmer mener at spørsmålet om inndeling i kapitler i den reviderte opplæringsloven bør avvente til høringen er gjennomført.

STUDIEFORBEREDENDE STUDIEPROGRAM

Komiteen støtter også forslaget om å etablere et nasjonalt råd for studieforberedende programmer, slik Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen (SRY) og de faglige rådene for hvert yrkesfaglige utdanningsprogram er rådgivende fora i fag- og yrkesopplæringen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at meldingen beskriver at Liedutvalget foreslo å opprette utdanningsprogrammer som i større grad viser vei til høyere utdanning. De fleste høringsinstansene stilte seg bak dette forslaget, selv om det var delte meninger om det er behov for nye programmer og hvilke dette eventuelt skal være. Liedutvalget pekte spesielt på det økende behovet for arbeidskraft innenfor helse- og velferdssektoren, både på fagarbeidernivå og på høyere utdanningsnivå.

FJERNUNDERVISNING

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet mener det er grunn til å være forsiktige med å åpne for en så bred adgang til bruk av fjernundervisning som regjeringen legger opp til i meldingen. Koronapandemien har ført til en teknologisk utvikling som legger til rette for økt bruk av fjernundervisning, men samtidig er det også svært tydelig at fjernundervisning ikke er egnet til å erstatte en ordinær undervisningssituasjon der eleven møter lærer, medelever og den sosiale rammen rundt opplæringen. Disse medlemmer frykter en lavere terskel for å ta i bruk fjernundervisning kan føre til et dårligere skoletilbud for elever i distriktene. Samtidig anerkjenner disse medlemmer at fjernundervisning i noen tilfeller kan være et egnet verktøy for å gi enkelte elevgrupper et mer fleksibelt eller tilpasset opplæringstilbud. Disse medlemmer mener erfaringene med utstrakt bruk av fjernundervisning under koronapandemien bør legges til grunn for videre regulering, og at adgangen bør regu-

leres nærmere i forskrift. Fortrinnsvis bør en lovendring sees i sammenheng med ny opplæringslov. Disse medlemmer viser til komiteens behandling av Prop. 145 L (2020–2021), jf. Innst. 512 S (2020–2021).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at fjernundervisning kan være en hensiktsmessig løsning i noen tilfeller, for eksempel for elever med langtidssykefravær, dersom visse vilkår er oppfylt. Erfaringene fra våren 2020 viser også at fjernundervisning kan fungere som en nødløsning i en krise-tid. Disse medlemmer er enig i vurderingen i meldingen om at å åpne opp for mer bruk av fjernundervisning vil kunne bidra til at flere elever kan få et større og bedre tilbud i fremmedspråk fordi det kan åpne for å gi tilbud også på skoler der elevgrunnlaget ikke er stort nok i det enkelte faget. I dag er det flere skoler som tilbyr et begrenset antall fremmedspråk fordi de ikke har tilgang på kvalifiserte lærere.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen å sette i gang forsøksprosjekter med digitalundervisning i fremmedspråk ved videregående skoler der elevgrunnlaget ikke er stort nok i det enkelte faget og/eller skolen ikke har tilgang på kvalifiserte lærere. Prosjektet skal se på om dette kan bidra til å sikre like muligheter for elever på mindre skoler med færre studietilbud. Stortinget ber regjeringen innføre ordninger for økte bevilgninger til fylker som deltar, og i tillegg gjennomføre en følgeevaluering av pilotprosjektene.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Prop. 145 L (2020–2021) og regjeringens forslag til ny § 8-4 i opplæringslova og ny § 3-4c i friskolelova som åpner opp for mer fjernundervisning både i grunnskolen og i videregående skole. I likhet med Utdanningsforbundet og Barneombudet mener dette medlem at lovforslaget om fjernundervisning inneholder for mange ubesvarte problemstillinger og flere utilsiktede konsekvenser som i større grad må belyses før en eventuell lovendring. Dette medlem mener det er viktig at et nytt og omfattende regelverk som skal stå seg over tid, blir gjenstand for en helhetlig behandling hvor de ulike bestemmelsene blir sett på og vurdert i den sammenhengen de skal inngå i. Dette medlem er svært kritisk til at departementets lovforslag til endring i reglene om fjernundervisning ikke tar hensyn til den sammenhengen som bestemmelsen skal inngå i, og mener det kan føre til en svekkelse av elevenes rettigheter. Dette medlem viser for øvrig til merknadene fra Sosialistisk Venstreparti i behandlingen av Prop. 145 L (2020–2021), jf. Innst. 512 L (2020–2021).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det i dag er uklare rammer rundt bruken av fjernundervisning, og at det er behov for å avklare rettstilstanden. Det er kjent at fjernundervisning ble brukt i større omfang enn det som er regulert i lovverket i dag, også før pandemien. Det er grunn til å tro at dette vil fortsette eller øke etter pandemien. Det er dermed viktig å få på plass regler om fjernundervisning, slik at det blir klart når opplæring kan gis som fjernundervisning, og ikke minst rammene for det. Flertallet vil peke på at en åpning for fjernundervisning er særlig viktig i et land som Norge med store avstander. Uten mulighet til å få noe av opplæringen som fjernundervisning, vil elevenes tilbud begrenses av det som tilbys på elevens skole. Uten endring i bestemmelsen om fjernundervisning vil fjernundervisning som hovedregel ikke være tillatt. Dette kan hindre skolene i å gi elever opplæring tilpasset sitt nivå, f.eks. deltakelse i virtuelle klasserom for høyt presterende elever, og forhindre skolene i å tilby elevene en større mengde fag, som f.eks. språkfag. Dette kan også bidra til å opprettholde elevtallet ved mindre skoler, siden elevene også kan få mulighet til å velge fag skolen ikke har fysisk tilbud om.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil peke på at selv om fjernundervisning i dag er tillatt som et supplement til elever som må få opplæring hjemme pga. langvarig sykefravær, er det ingen vilkår eller rammer for denne fjernundervisningen. Dersom forslaget om fjernundervisning ikke vedtas, vil det fortsatt være uklare rettslige rammer for bruk av fjernundervisning overfor elever som ikke kan komme på skolen pga. helsemessige utfordringer.

Disse medlemmer er enige i at erfaringene med pandemien vil kunne gi nyttig kunnskapsgrunnlag, men mye av kunnskapsgrunnlaget fra pandemien er knyttet til at elevene får digital opplæring hjemme. Hovedregelen etter forslaget om fjernundervisning i Prop. 145 L (2020–2021) er at elevene skal få fjernundervisning på skolen, men at faglæreren kan være et annet sted. Det ligger også i forslaget at ordinær undervisning skal være normalordningen, og at bare deler av opplæringen skal kunne gis som fjernundervisning. Det forutsettes også at det er gode grunner for bruk av fjernundervisning, og at det er trygt og pedagogisk forsvarlig og læreren og eleven kan kommunisere effektivt. Dette er i tråd med det som foreslås i denne stortingsmeldingen.

Disse medlemmer vil også peke på at i friskoleloven er fjernundervisning som hovedregel helt forbudt. Friskolene har bare adgang til å tilby fjernundervisning i helt spesielle tilfeller, typisk ved langvarig sykdom. Forslaget om fjernundervisning har vært på en

egen høring for friskolene, og det fikk stor støtte fra friskolene og deres organisasjoner.

YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen har innført ny tilbudsstruktur for de yrkesfaglige studieprogrammene etter en omfattende og grundig prosess med bred involvering fra partene i arbeidslivet. Elevene får gjennom ny struktur og endringene i Fagfornyelsen tidligere spesialisering, mer praksis og en yrkesretting av fellefag. Disse endringene gjør opplæringen mer relevant for elever og arbeidsliv, og sikrer at utdanningsprogram og lærefag svarer på arbeidslivets behov. Flertallet mener det er nødvendig og riktig at regjeringen ønsker å legge til rette for rutiner og retningslinjer som gjør det mulig å gjøre mer løpende endringer i strukturen og dermed sikre at tilbudet fortsetter å være godt tilpasset arbeidslivets behov.

Flertallet ser at det er en utfordring å tilby et godt tilbud til de mange små lærefagene, og støtter derfor at regjeringen vil utrede om de små lærefagene bør organiseres på en annen måte enn i dag. Et forslag som flere høringsinstanser har spilt inn er vurdering av opprettelse av regionale kompetansesentre hvor flere små lærefag (for eksempel programfag i Vg2) kan samles om felles undervisning, hvor verkstedsundervisningen kan tilpasses det enkelte lærefag og hvor høye kostnader til store, utstyrstunge fag kan reduseres. Flertallet støtter også at det vurderes om fag som i dag er lærefag kan tilbys som spesialisering i høyere yrkesfaglig utdanning, og at regjeringen vil følge opp og vurdere arbeidet med fordypningsområder i den videre utviklingen av tilbudsstrukturen. Flertallet merker seg at utredningen også skal omfatte situasjonen for de små, verneverdige tradisjonshåndverksfag, og viser til merknadene i Innst. 12 S (2020–2021) – budsjettinnstillingen fra utdannings- og forskningskomiteen – hvor en samlet komité ba regjeringen om å se nærmere på ordninger for eksempelvis enklere inntak på voksenrett, grunnfinansiering og rettigheter i Lånekassen som styrker driftsgrunnlaget og skaper større forutsigbarhet ved skolene som tilbyr disse tradisjonshåndverksfagene, slik at det sikres at tradisjonelle håndverksfag har tilstrekkelige rammevilkår for å ivareta fagkunnskap og fremtidige utdanningsmuligheter også ut over ressursgrunnlaget knyttet til elevtall fra år til år.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at deler av årsaken til det store frafallet i fagopplæringen kan forklares med at mange elever opplever at det tar for lang tid før de får praksisopplæring i det lærefaget de har valgt. Mange elever

mister dermed motivasjonen for opplæringen. For å svare på denne utfordringen innførte derfor den rødgrønne regjeringen en «vekslingsmodell» som et likestilt alternativ til hovedmodellen 2 år i skole + 2 år i lære. Omfanget av teori er det samme, men elevene får vekselvis opplæring i teori og praksis i bedrift og skole gjennom hele utdanningsløpet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har gjentatte ganger påpekt at selv om fleksible utdanningsløp og vekslingsmodeller er likestilt med hovedmodellen 2 år i skole og deretter 2 år i lærebedrift, så har ikke regjeringen lagt inn kompensasjon til fylkeskommunene for den merkostnaden det påfører skolene å tilby ulike vekslingsmodeller som alternativ til hovedmodellen. Ei heller er det lagt inn kompensasjon eller tiltak for å stimulere lærebedriftene til å tegne lærekontrakter direkte med Vg1-elever for et vekslingsløp.

Flertallet vil påpeke at relativt få skoler tilbyr slike vekslingsmodeller, til tross for at læringsutbyttet er positivt, selv om det også er noen utfordringer i organiseringen. Noe av årsaken kan være at det vil påløpe parallelle kostnader når opplæringen for et kull skal foregå vekselvis mellom opplæringen i bedrift og i skole. Flertallet er bekymret for at dette er en medvirkende årsak til at relativt få elever og lærlinger får denne muligheten. Flertallet mener fleksible opplæringsløp er viktig for å etablere tidlig kontakt med arbeidslivet, og at ungdommene på den måten får delta i reelle arbeidssituasjoner i faget de har valgt – helt fra de begynner på Vg1 – og får økt motivasjonen for å gjennomføre opplæringsløpet. Flertallet mener det er et problem at skolene i dag slipper ansvaret for elevene når de går ut i læretida. Gjennom vekslingsmodellene og andre tiltak må skolene i større grad følge opp elevene fram til fagbrev. Ved å beholde elevene/lærlingene som en del av skolemiljøet ved overgangen til læretid, vil lærlingene beholde kontakten med medelever, lærere og skolens støttesystem.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi fylkeskommunene incitament til å utvide omfanget av ulike vekslingsmodeller som alternativ til hovedmodellen med 2 år i skole + 2 år i lærebedrift, slik at flere elever får mulighet til å veksle mellom opplæring i skole og bedrift gjennom hele opplæringsløpet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke lærlingtilskuddet og innrette det slik at det stimulerer bedriftene til å tilby

lærekontrakt til elevene på Vg1 i form av vekslingsmodeller.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener at det er viktig at det legges til rette for flere tilpassede opplæringsløp for elever og lærlinger for å bidra til at flere kan fullføre og bestå videregående opplæring med et fag- eller svennebrev. Dagens regelverk åpner for flere ulike måter å organisere opplæringen på, og fylkeskommunene står fritt til å tilrettelegge for ulike opplæringsmodeller. Flere fylkeskommuner tilbyr ulike former for vekslingsmodeller, og selv om de fleste opplæringsløpene i fag- og yrkesopplæringen følger 2+2-modellen, er det omtrent 25 pst. av opplæringsløpene som har en annen organisering.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslag fra Senterpartiet i Dokument 8:81 S (2020–2021), jf. Innst. 257 S (2020–2021) – om behovene for å endre organiseringen av og sikre finansiering og framtiden for små håndverksfag og kulturfag. Disse medlemmer viser til at både statsråden og regjeringspartiene avviste forslagene i representantforslaget med henvisning til at dette ville svares ut i denne meldingen. Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke innfrir de forventningene som er skapt, og at det i meldingen kun vises til nye utredninger og vage formuleringer, uten at det skisseres konkrete løsninger for de fag og de skoler som i dag ivaretar denne unike kompetansen. Disse medlemmer mener det er tidskritisk å finne løsninger for de skolene som i dag har påtatt seg ansvaret for disse utdanningene og er bekymret for hvordan dette kan videreføres når ikke regjeringen innfrir slik det ble forespeilet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til tidligere merknad om tradisjonshåndverksfagene. Flertallet vil peke på at både statsråden og regjeringspartiene i våre merknader til Senterpartiets representantforslag om tradisjons- og håndverksfagene, jf. Innst. 257 S (2020–2021) viste til at oppfølgingen av problemstillingene som ble løftet i representantforslaget best kunne ivaretas i prosesser som vil følge av denne stortingsmeldingen. Regjeringen varsler derfor også en utredning som vil se på om de små lære-fagene bør organiseres på en annen måte enn i dag, og at denne utredningen også må ta hensyn til de små lære-fagene og at disse trolig vil ha nytte av ulike tiltak.

2.3.3 Påbygging til generell studiekompetanse

Komiteen viser til at innretningen på dagens ordning med påbygging til generell studiekompetanse av mange oppleves som en vanskelig vei for å kvalifisere seg til videre studier, og at en for høy andel av elevene

stryker i fag. Komiteen ønsker at det fortsatt skal være mulig å ta påbygg til generell studiekompetanse både etter Vg2 og etter bestått yrkeskompetanse, og støtter også regjeringen i at elevene må få tilstrekkelig tid til å oppnå generell studiekompetanse og bli studieforberedt og at dagens tidsramme må utvides.

2.4 Vurdering i VGO – kunnskap og utfordringer

2.4.1 Underveisvurdering

Komiteen mener at en god vurderingspraksis for underveisvurdering skal bidra til god læring og føre til motivasjon og mestring. En forutsetning for at skolene skal lykkes med dette er at det er god vurderingskompetanse på skolene og i lærebedriftene, og at lærerne i gode profesjonsfellellskap vurderer omfang av underveisvurderinger i fagene og koordinerer vurderingssituasjonene slik at disse fordeler seg på en god måte for elevene. Komiteen vil peke på at det er tatt flere grep gjennom fagfornyelsen og endringer i vurderingsforskriften som skal bidra til å forenkle og støtte lærernes vurderingsarbeid, og støtter også regjeringens forslag om kompetanseheving og endringer i vurderingsforskriften for å fremme god vurderingskultur og -praksis.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener regjeringens forslag til en fullføringsreform mangler noe helt sentralt, nemlig fokus på elevens involvering både i skolehverdagen og i læringen. Disse medlemmer vil understreke at elevene vet hvordan det er å gå på skolen, og at hver enkelt elev på en skole har noe å bidra med som er betydningsfullt. Derfor er det viktig at elevene får påvirke sin egen skolehverdag. Lærere og skoleledelse vet mye om skolen. Foreldre og storsamfunn vet også noe. Men disse medlemmer vil understreke at det er elevene som vet mest om hvordan de liker å lære, og hva som gjør at de trives. En skole som lytter til elevene, blir mer tilpasset elevenes behov, og dermed en bedre skole hvor flere vil fullføre og bestå.

Disse medlemmer viser til at Utdanningsdirektoratet i 2010 etablerte den fireårige nasjonale satsingen Vurdering for læring for å gi støtte i arbeidet med å videreutvikle en mer læringsfremmende vurderingspraksis og vurderingskultur. Satsingen ble videreført fra 2014 til 2018, som en oppfølging av Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei. Kompetanseutvikling i vurdering for læring og lærende nettverk som arbeidsmetode har vært sentralt i satsingen, og målgruppene var offentlige skoleeiere med et utvalg skoler, voksenopplæring, PPT og lærebedrifter, i tillegg til noen private skoler.

Disse medlemmer viser til Udirs erfaringsrapport fra 2019 (Erfaringer fra nasjonal satsing på vurdering for læring (2010–2018)) hvor det kommer fram at mye har skjedd på vurderingsfeltet og med praksis i den

perioden satsingen har pågått. For å fortsette det gode utviklingsarbeidet, mener disse medlemmer at alle aktører i utdanningssystemet som jobber for elever og lærlingers læring, må vektlegge sammenhenger mellom læreplaner, læring og vurdering. Disse medlemmer mener det vil være avgjørende i en fullføringsreform å skape en rød tråd i utviklingsarbeidet og bygge videre på erfaringer, nettverk og kompetanse lokalt, og utvikle ny kunnskap i møte mellom praksis, forskning og policy.

Disse medlemmer viser til at en erfaring fra Vurdering for læring er at det er krevende å formidle ideene som ligger til grunn for vurdering for læring og omsette dem til god praksis. Det er derfor en generell fare for at vurderingspraksis forenkles og reduseres til et sett av innøvde prosedyrer og mekaniske teknikker uten at dette bidrar til reflektert praksis og læring. For å motvirke en snever, instrumentell forståelse vil disse medlemmer understreke at det er avgjørende at både lærere/instruktører, skoleledere, foresatte og elever/lærlinger har en klar forståelse for hva som er formålet med endringer i vurderingspraksis. Det er viktig å kontinuerlig løfte opp, minne om og jobbe mot en vurderingspraksis som er i tråd med kjernen i vurdering for læring – elevens og lærlingens læring og at dette ivaretas utvikling av støtteressurser og kompetansetiltak på alle nivå i utdanningssystemet.

Disse medlemmer viser til funn fra bl.a. elevundersøkelsen, skoleeierrapportene og fra felles nasjonalt tilsyn (FNT) i 2014–2017 og i 2018–2021, som viser at det fortsatt er behov for å ha oppmerksomhet på læringsfremmende vurderingspraksis fremover. Særlig viktig mener Utdanningsdirektoratet det er å styrke innsatsen for å involvere elever og lærlinger i læringsarbeidet. I tillegg mener direktoratet det er behov for styrket innsats knyttet til å praktisering av vurdering for læring i tråd med den grunnleggende ideen som ligger bak, samt å styrke sammenhengen mellom og kvaliteten på underveis- og standpunktvurdering.

Disse medlemmer viser til ny Overordnet del av læreplanverket som understreker betydningen av en læringsfremmende vurderingspraksis. En viktig intensjon i oppfølgingen av intensjonene i Meld. St. 28 (2015–2016) er at læreplanene skal legge til rette for dybdelæring. Elevens og lærlingens aktive rolle i læringsprosessen er en kjerne i dybdelæringsbegrepet. Å lære noe grundig og med god forståelse forutsetter aktiv deltagelse i egne læringsprosesser, bruk av læringsstrategier og evne til å vurdere egen mestring og fremgang. Dette henger nøye sammen med prinsippene fra vurdering for læring. Når skolene/lærebedriftene skal jobbe med at elevene/lærlingene skal forstå hva de skal lære, forstå og se sammenheng i lærestoffet, reflektere over egen forståelse og læreprosess, er prinsippene i vurdering for læring en verdifull inngang, sammen med andre læringsprinsipper som kan fremme dybdelæring. Disse

medlemmer vil understreke at vurdering er et sterkt virkemiddel, og dersom lærerne/instruktørene f.eks. etterspør gjengivelse av faktakunnskap framfor forståelse av sammenhenger eller at elevene opplever gjentakende negative mestringsopplevelser, kan praksisen bidra til å «kortslutte» dybdelæringen. Derfor mener disse medlemmer at et fortsatt fokus på å videreutvikle vurderingspraksis, og gode læringsprosesser, blir et av premissene for å realisere intensjonene i fagfornyelsen og må utgjøre en vesentlig del av en nasjonal fullføringsreform.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan elevenes medvirkning i vurderingsarbeidet i videregående opplæring kan styrkes.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan praktisering av vurdering for læring i videregående opplæring kan styrkes.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man skal koble det systematiske arbeidet med vurdering for læring til arbeidet med læreplaner, spesielt å planlegge for læring.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan kvaliteten på det vurderingsfaglige språket i videregående opplæring kan utvikles.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å styrke vurderingskompetanse og forståelse av vurdering for læring hos andre aktører utenfor skole/lærebedrift som kan støtte de videregående skolenes arbeid.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man kan sikre gode rammevilkår for at elevenes tillitsvalgte gis muligheter for deltakelse og innflytelse i videregående opplæring.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man kan styrke sammenhengen mellom og kvaliteten på underveis- og standpunktvurdering i videregående opplæring.»

Disse medlemmer mener det er positivt at regjeringen signaliserer at de skal vurdere ulike tiltak for å sikre at undervisvurderingen fremmer læring og ikke fører til negativt stress. Imidlertid går stortingsmeldingen i liten grad inn på de systemiske årsakene til at vurdering skaper unødig stress for elevene og unødvendig merarbeid og dokumentasjonskrav for lærerne. Disse medlemmer mener at det bør foretas en grundig gjennomgang av hvordan strukturene i videregående opplæring, inkludert vurderingsordningene og ordningene for poengberegning og vitnemål, kan justeres slik at de i større grad fremmer læring og god mental helse for elevene.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til en gjennomgang av hvordan strukturene i videregående opplæring, inkludert vurderingsordningene og ordningene for poengberegning og vitnemål, kan justeres slik at de i større grad fremmer læring og god mental helse for elevene.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at et av grepene i fagfornyelsen er at læreplanene nå har vurderingstekster for undervis- og sluttvurdering i fagene. Disse tekstene skal støtte læreren i vurderingsarbeidet og bidra til arbeidet med å videreutvikle en læringsfremmende vurderingspraksis. I forbindelse med fagfornyelsen ble også vurderingsforskriften gjennomgått for å passe bedre overens med nytt læreplanverk. Flertallet peker på at elevens medvirkning i vurderingen av eget arbeid er løftet frem i paragrafen som omtaler undervisvurdering. Flertallet vil også vise til at det til fagfornyelsen også ble utviklet kompetansepakker for å støtte innføringen. Der kommer det også moduler som omhandler vurdering. I tillegg gjør den nye digitale visningen av læreplanene det lettere å se sammenhenger og planlegge både undervisning og vurdering, og det er også utviklet et digitalt planleggingsverktøy til denne læreplanvisningen. Flertallet viser for øvrig til tidligere merknad om undervisvurdering.

2.4.2 Sluttvurdering

Komiteen mener at eksamen er en viktig del av vurderingssystemet i skolen og skal opprettholdes blant annet for å sikre rettssikkerhet og likebehandling. Komiteen er enige i at det er viktig at sluttvurderingen gir mest mulig pålitelig og riktig informasjon. Likeledes at skoler og prøvenemnder må utvikle god felles kultur for tolkning slik at lærernes og nemndmedlemmenes faglige skjønn formes og støttes. Det er viktig at både elevene

og samfunnet har tillit til at karakterene er pålitelige og rettferdige.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at regjeringen fra 2021 har satt av midler til å øke lærernes vurderingskompetanse. Midlene vil bli brukt både til å styrke kvaliteten på sluttvurderingen og til en langsiktig videreutvikling av sluttvurderingssystemet. Flertallet støtter derfor forslagene om å styrke kvaliteten på standpunktvurderingen og fag- og svenneprøven gjennom kompetanseheving og støtte til lokalt arbeid med å etablere mer enhetlig vurderingspraksis nasjonalt.

Komiteen vil peke på at eksamen gir viktig informasjon om elevens kompetanse ved avslutningen av opplæringen, og Samarbeidsgruppen for evaluering av eksamensordningen peker på at eksamen også er viktig fordi det gir elevene muligheten til å få en ekstern vurdering av sin fagkompetanse. En vurdering som ved sentralgitte eksamener i tillegg er basert på et nasjonalt enhetlig sett med oppgaver og tilhørende kjennetegn på måloppnåelse. Gruppen peker videre på at eksamen dermed fungerer som en ekstern kvalitetssikring i et sluttvurderingssystem som i stor grad er basert på faglærers vurdering, og at denne eksterne kvalitetsfunksjonen er et eget formål med eksamen. Komiteen mener det er viktig med et godt samsvar mellom kompetansemål og eksamensform, og at det må vurderes hvordan dette best ivaretas i gjennomføring av lokalt og sentralt gitte eksamener, og også ulike eksamensformer.

Komiteen merker seg at problemstillinger og utfordringer knyttet til dagens trekkordning diskuteres i meldingen, og at regjeringen derfor vil vurdere å endre trekkordningen, med et særlig fokus på trekkordningen på Vg1. Eventuelle endringer i trekkordningen skal baseres på systematisk kunnskapsinnhenting og utprøving. Komiteen mener at det i vurderingen av trekkordningen er viktig å nøye veie forutsigbarhet, likebehandling og mulighet til å bevise sin sluttkompetanse i fag, samt at elevene beholder motivasjonen til å være eksamensforberedt i alle fag.

Komiteen viser til at regjeringen vil vurdere mulige endringer i eksamen, blant annet trekkordningen, og at dette er viktige perspektiver som må inkluderes i det videre arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til behandlingen av forslaget om tillitsreform i skolen i Innst. 378 S (2017–2018), jf. Dokument 8:194 S (2017–2018), der disse medlemmer fremmet forslaget:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fagfornyelsen gjennomgå dagens eksamenssystem og se på hvordan standpunktvurdering og eksamen samlet sett kan gi pålitelig og relevant informasjon om elevenes kompetanse.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er et paradoks at dersom elever gjør det dårlig på eksamen fordi de er så uheldige å bli målt på det de har minst kompetanse i, fordi de takler stress dårlig eller har en dårlig dag, vil det kunne ha store konsekvenser for om de blir kvalifisert og får vitnemål. Derfor mener disse medlemmer at reformen bør legge sterkere vekt på elevens helhetlige kompetanse. Det må være det som vurderes gjennom hele opplæringsløpet og som nedfelles i en standpunkt karakter som må vektlegges, og ikke et enkelt «øyeblikksbilde» hvor en kun tester en brøkdel av elevens samlede kompetansenivå. Disse medlemmer mener vi trenger et større fokus på variasjoner i vurderingssituasjonene som grunnlag for elevens sluttvurdering. Disse medlemmer er av den oppfatning at elevene lar seg motivere av god opplæring og variasjon i vurderingene hvor den enkelte får vist sine ulike styrker og utviklingsmuligheter.

Disse medlemmer mener at det helhetlige vurderingssystemet i større grad må gjenspeile relevante vurderingssituasjoner som elevene kommer til å ha nytte av i sitt fremtidige skole-, arbeids- og samfunnsliv.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en utredning av hvordan dagens eksamensordning kan suppleres med alternative vurderingsformer, for eksempel mappevurdering.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at objektivitet, rettferdighet og forutsigbarhet er viktige elementer i systemet for vurdering av elevene. Disse medlemmer har forståelse for deler av kritikken mot trekkordningen, men vil likevel advare mot radikale endringer i dagens trekkordning. Et system der man lar elevene velge hvilke fag de skal ha eksamen i vil, som blant annet Norsk Lektorlag har påpekt, gå ut over andre fag enn eksamensfagene. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at skolefaglige og kvalitetsmessige hensyn er det som skal prioriteres ved eventuelle endringer av sluttvurderingssystemet.

2.4.3 Krav til bestått vitnemål og vekting av karakterer

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folke-

parti, viser til at meldingen diskuterer ulike svakheter ved dagens system når det gjelder krav til bestått vitnemål og vekting av karakterer. Flertallet vil peke på at sluttvurderingssystemet som består av både standpunkt karakterer og eksamen, har lange tradisjoner og stor tillit i samfunnet. Flertallet viser til at det kan oppstå et dilemma når lærere skal sette sine standpunkt karakterer for elever med svakere måloppnåelse. Flertallet viser til at en undersøkelse blant medlemmene i Norsk Lektorlag som ble gjennomført i 2018, viser at 55,7 pst. oppgir at de opplever press om å sette ståkarakter for at eleven skal kunne fullføre og bestå opplæringen. Flertallet viser til at regjeringen vil vurdere modeller der ulike vektinger mellom eksamen og standpunkt kan gi bestått i faget og gjennomgå krav til bestått vitnemål, og mener at det er viktig at det i det videre arbeidet sikres at fremtidig krav til bestått vitnemål og vekting av karakterer opprettholder den nødvendige tilliten i samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen vil at kravene til å fullføre og bestå videregående opplæring fortsatt skal være høye, men at det ikke skal være unødvendige snublesteiner for elevene. Disse medlemmer vil vise til at et hovedgrep i Fullføringsreformen nettopp er å fjerne hindringer, snublesteiner og begrensninger slik at det blir tydelig at utdanningssystemets oppgave er å gi ungdom og voksne det tilbudet de trenger for å fullføre og bestå med studie- og yrkeskompetanse. Et viktig mål med reformen er også at elevene skal bli bedre forberedt til videre studier og arbeidsliv. Regjeringen har pekt på at to gjenstridige problemer ved dagens videregående opplæring er at elevene ikke får det de trenger for å bli best mulig studieforberedt, og at fagopplæringen ikke dekker elevenes og arbeidslivets behov godt nok. Dette innebærer at, i tillegg til å legge til rette for at flere skal kunne fullføre og bestå, så er også økt kvalitet på sluttkompetansen til elevene et mål med reformen. Disse medlemmer viser til at meldingen peker på at av elevene som gikk ut av Vg3, men ikke bestod videregående opplæring, mangler mer enn en tredjedel karakter i kun ett eller to fag. Gjennom Fullføringsreformen skal elevene nå få en rett til opplæring inntil de har fullført og bestått, og dermed bedre muligheter til å bestå fag de mangler karakter i. Dette innebærer at det legges til rette for at flere skal kunne fullføre og bestå, samtidig som kvaliteten i den videregående opplæringen fortsatt skal være høy og også styrkes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at det i meldingen vises til at eksamensgruppen mener at begrunnelsen for an-

tall karakterer og fordelingen på dagens vitnemål er uklare. Hvor mange karakterer eleven får på vitnemålet har liten eller ingen sammenheng med antall opplærings timer i faget. Enkelte fag er gitt større betydning på vitnemålet enn andre fag, i form av flere karakterer. Her skiller faget norsk seg ut. Elevene har minst fire norskkarakterer hvis de går på et studieforbereende utdanningsprogram. Hvis de blir trukket ut til eksamen, kan de få seks karakterer i faget. Dette vil være heldig for en elev som er sterk i norsk, mens for en elev som er svakere i faget, kan det få uheldige utslag for muligheter for videre utdanning.

Flertallet mener at dette er viktige perspektiver i dette arbeidet, og at ønsket om at flere fullfører og består ikke må føre til at kravene til sluttkompetansen senkes.

2.4.4 Realkompetansevurdering

Komiteen viser til at lik tilgang til livslang læring vil kreve at hele bredden av læringsarenaer i utdanningssystemet tas i bruk, og at potensialet i formell så vel som ikke-formell utdanning utnyttes. Komiteen vil påpeke at både Markussenutvalget og Liedutvalget understreket behovet for en gjennomgang av systemet for realkompetansevurdering.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig folkeparti peker på meldingens omtale av realkompetansevurdering og viktigheten av at voksne kan få sin kompetanse vurdert på veien mot fullført utdanning, og for å sikre at voksne kan få dokumentert sine kvalifikasjoner og oppfylle vilkår for inntak til videre opplæring. Det er laget nasjonale retningslinjer for gjennomføring av realkompetansevurdering i VGO for å bidra til god kvalitet og lik praksis.

Disse medlemmer merker seg at fra 1. januar 2020 har kommuner og fylkeskommuner kunnet gjøre realkompetansevurderinger på andre språk enn norsk og samisk. Vurderingen kan også gjennomføres med tolk

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene har ansvar for å tilby og gjennomføre realkompetansevurdering opp mot læreplaner i VGO, men at det i dag varierer i hvilken grad fylkeskommunene tar i bruk ordningen eller har gode systemer for bruk. Det vurderes som hensiktsmessig å utvikle felles rutinebeskrivelser og prosedyrer i grunnopplæringen for å fremme mer likeverdige vurderinger i kommuner og fylker, og disse medlemmer merker seg at regjeringen vil vurdere å lage et nasjonalt rammeverk og/eller verktøy for realkompetansevurdering på VGO-nivå.

Disse medlemmer ser frem til regjeringens videre arbeid med å sikre gode systemer for realkompetansevurdering og vil bemerke viktigheten av at vi har et utdanningssystem hvor dørene til fullføring og dokumentasjon av kvalifikasjoner er åpne og enkle å entre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til videre til merknader og forslag fra disse partiene om realkompetansevurdering i Innst. 370 S (2019–2020), jf. Meld. St. 14 (2019–2020), og viser særlig til forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang en utredning med sikte på å etablere et system for godkjenning og kvalitetssikring av ikke-formell kompetanse.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Stortinget ved behandlingen av Innst 370 S (2019–2020), jf. Meld St. 14 (2019–2020), vedtok:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å utvide retten til realkompetansevurdering til også å gjelde voksne uten rett til videregående opplæring.»

Flertallet merker seg at regjeringen ikke har omtalt oppfølgingen av vedtaket i meldingen, men legger til grunn at oppfølgingen av vedtaket sees i sammenheng med oppfølging av meldingen.

2.5 Kompetanse og kvalitet i VGO

2.5.1 Forskning og kunnskapsbehov

Komiteen viser til at det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om videregående opplæring for at vi skal lykkes med å fortsette å bygge kvalitet og kompetanse i denne delen av utdanningsløpet. Et styrket kunnskapsgrunnlag er viktig for at vi skal ha et godt grunnlag for å avgjøre hvilke tiltak som bør prioriteres for å lykkes med at flere skal fullføre og bestå videregående opplæring. Dette gjelder både for fag- og yrkesopplæringen og det studieforbereende løpet, selv om det er særlig lite tilgjengelig kunnskap på dette feltet om det studieforbereende løpet.

Komiteen vil peke på Strategi for utdanningsforskning 2020–2025 som synliggjøre hvordan departementet vil ivareta sektoransvaret for forskning i årene fremover. Komiteen vil også vise til at evalueringen av Utdanningsløftet er et godt eksempel på hvordan forskningsbasert evaluering og rask politikktutforming kan kombineres, og støtter at regjeringen vurderer om tiltakene i Fullføringsreformen kan evalueres på tilsvarende måte. Komiteen ser at meldingen trekker frem at det er et spesielt behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om voksne i videregående opplæring og om læringsutbyttet for elever som har opplæring i og på samisk, og er glade for at regjeringen vil styrke forskningsinnsatsen på disse områdene, blant annet gjennom prosjektmidlene som er tildelt Samisk høgskole til evaluering av fagfornyelsen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er behov for en mer omfattende satsing på forskning om videregående opplæring enn det som kommer fram av meldingen. Disse medlemmer mener det må bygges opp sterke forskningsmiljøer for både anvendt forskning og grunnforskning. Vi foreslår derfor at det etableres ett eller flere sentre for forskning på videregående opplæring.

2.5.2 Lærere med høy kompetanse

Komiteen vil innledningsvis peke på at faglig kompetente lærere som deltar i et godt profesjonsfellesskap, er den viktigste innsatsfaktoren for at vi skal lykkes med målsettingen om at flere elever skal fullføre og bestå videregående opplæring. Lærerne er også den viktigste faktoren for at elevene skal få en opplæring av god kvalitet, som forbereder elevene godt til videre studier og arbeidsliv og som bidrar til elevenes dannelse og samfunnsdeltakelse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at regjeringen har gjennomført en rekke endringer og forbedringer i ulike lærerutdanninger som også er relevante for videregående opplæring, og har også satset på etter- og videreutdanningsmuligheter som kan gi alternativ karrierevei gjennom lærerspesialistordningen. Det er viktig at også lærere i videregående opplæring har god tilgang til relevant og nødvendig etter- og videreutdanning. Flertallet er derfor glade for at regjeringen vil gjenta kartleggingen av lærernes kompetanse i undervisningsfag, som sist ble gjennomført i 2017, og at regjeringen er tydelige på at den både vil fortsette og fornye satsingen på etter- og videreutdanning for lærere. Flertallet vil peke at meldingen omtaler en forsterket satsing på videreutdanning i videregående opplæring gjennom Kompetanse for kvalitet, og flertallet støtter en slik forsterket satsing slik at ordningen i større grad enn i dag dekker behovene til lærere i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at meldingen understreker at det aller viktigste for en kvalitativt god opplæring er gode lærere. Disse medlemmer støtter regjeringens ønske om å legge til rette for at videregående opplæring fortsatt skal ha faglærere med høy kompetanse og stor pedagogisk frihet. Disse medlemmer mener imidlertid at det er behov for en langt mer forpliktende og ambisiøs satsing på lærerkompetanse enn meldingen legger opp til. Det holder ikke bare å skulle vurdere om satsingen på Kompetanse for kvalitet skal styrkes, slik

det står i meldingen. Disse medlemmer mener det er udiskutabelt at ordningen må styrkes slik at den trefrer kompetansebehovene til lærere i videregående opplæring.

2.5.3 God kvalitet i fag- og yrkesopplæringen

Komiteen vil trekke frem betydningen av det gode samarbeidet med partene i arbeidslivet, bransjer, bedrifter og opplæringskontorer for at vi skal lykkes med å ha en god fag- og yrkesopplæring. En opplæring som gjør elevene godt forberedt til læretid og arbeidslivet, og også gir bedriftene den kompetansen de har behov for.

Komiteen vil påpeke at Norge trenger flere gode fagarbeidere for at vi fortsatt skal være et bærekraftig velferdssamfunn. For å oppnå målet om flere fagarbeidere må vi få etablert tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv, og tillate stor fleksibilitet i fag- og yrkesopplæringen. Komiteen mener det må etableres faste møtepunkter mellom lokalt og regionalt verdiskapende arbeids- og næringsliv og ungdomsskolen og videregående skole. Komiteen vil påpeke at det å opprette utdanningsplasser som er etterspurt av næringslivet og det offentlige arbeidslivet i regionen vil medføre at elevene lettere får lærlingsplasser, og at opplæring i bedrift er en svært sentral del av en kvalitetsmessig og arbeidslivselevant fag- og yrkesopplæring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil peke på betydningen av godt kvalifiserte lærere på yrkesfag og vise til regjeringens satsing på Kompetansesenter for yrkesfag ved OsloMet og Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet ved Universitetet i Agder.

Flertallet vil vise til at sentre for fremragende yrkesfag allerede er en sentral del av det å utvikle og fremme kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. Centres of Vocational Excellence (CoVe) er en del av Erasmus+-programmet, og Guri Kunna videregående skole ble den første skolen, som i samarbeid med Trøndelag fylkeskommune, ble utnevnt til CoVe og ble tildelt 40 mill. kroner fra Europakommisjonen til sitt prosjekt. Flertallet er glade for at det i meldingen foreslås å vurdere å opprette en ordning for tildeling av status som «senter for fremragende yrkesfag» som kan supplere det europeiske CoVe, og at det pekes på at dette vil måtte utvikles i samarbeid med SRY. Flertallet støtter at regjeringen arbeider for å legge til rette for økt likestilling i fag- og yrkesopplæringen, både gjennom en strategi for et mer likestilt utdannings- og arbeidsmarked som skal legges frem i første halvdel av 2021 og gjennom forslagene som ligger i meldingen som vil bidra til dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til merknader og forslag i Innst. 414 S (2020–2021), Dokument 8:282 S (2020–2021).

Dette flertallet fremmer videre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forsterke skolenes oppfølgingsansvar for eleven gjennom hele opplæringsløpet, også i den tiden eleven er lærling i en lærebedrift.»

UTSTYR I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil peke på betydningen av at skolene og elevene har tilgang til oppdatert og relevant utstyr. Kartlegging av utstyrssituasjonen utført i 2016 identifiserte utstyrstunge utdanningsprogram på Vg1 og programområder med særlig behov for nytt utstyr og investeringer. I en medlemsundersøkelse til Utdanningsforbundet i 2020 oppga 42 pst. av lærerne at elevene manglet nødvendig utstyr i programfagene. Flertallet er derfor glade for at regjeringen gjennom et forskningsprosjekt vil prøve ut og teste ulike modeller som kan sikre en bærekraftig og langsiktig finansiering av utstyrssituasjonen. Det er bevilget 65 mill. kroner til dette prosjektet, hvor det meste skal finansiere utstyr i utvalgte fylkeskommuner. Flertallet vil vise til at det høsten 2020 ble opprettet en arbeidsgruppe i samarbeid med SRY hvor NHO, LO, Utdanningsforbundet og fylkeskommunene er representert, og at denne arbeidsgruppen blant annet skal utvikle de ulike modellene det skal forskes på. Modeller som er til vurdering i arbeidsgruppen er blant annet en gaveforsterkningsordning og mobile enheter med utstyr som kan betjene flere skoler i et fylke eller i en region. Flertallet vil også peke på at det er etablert mange gode ordninger flere steder i landet for å bidra til nødvendig og oppdatert utstyr i undervisningen på yrkesfaglige programmer. Eksempler på dette er K-Tech på Kongsberg, Læringsfabrikken på Raufoss og det gode samarbeidet mellom skoler og bedrifter i Sunnhordland. Flertallet ser frem til at arbeidsgruppen leverer sine anbefalinger og forsøksordningene kan iverksettes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener kvaliteten på opplæringen og sluttkompetansen til elever og lærlinger avhenger av at elevene møter tidsriktig og relevant utstyr i opplæringen på skolen. Dette gjelder både i de studieforberedende utdanningsprogrammene og i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Disse medlemmer er bekymret for utviklingen innenfor yrkesfaglig opplæ-

ring grunnet manglende satsing fra regjeringen på nytt og tidsriktig utstyr som er kvalitetssikret og oppdatert i henhold til dagens og morgendagens opplæring. Dette har vært et gjentakende tema over flere år. Disse medlemmer viser til at den rød-grønne regjeringen tok opp temaet og foreslo konkrete tiltak i Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei, blant annet en kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående opplæring for å sikre kvalitet i opplæringen. Disse medlemmer kan ikke se at den sittende regjering har fulgt opp dette. Disse medlemmer viser til at opplæring i bruk av maskiner, verktøy osv. er en vesentlig del av fagopplæringen. For at fagopplæringen skal være relevant, er det viktig at elevene får benytte utstyr som er oppdatert og tilsvarende det de vil møte i læretida og i arbeidslivet etter endt utdanning. Det er kostnadskrevende å oppdatere skolens utstyr, på flere utdanningssteder må yrkesfaglever benytte utstyr som er utdatert i arbeidslivet. Dette gjør opplæringen i skole mindre relevant og bidrar slik til at færre gjennomfører utdanningen. Disse medlemmer mener det er et stort behov for å bedre økonomien i fylkeskommunene, slik at skoler med yrkesfag kan investere i oppdatert og mer tilgjengelig utstyr, slik at elevene blir bedre forberedt og lærer om den teknologien de vil møte i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at innføringen av nye læreplaner i videregående opplæring stiller nye og høyere krav til utstyr i yrkesfagundervisningen, men at regjeringen likevel ikke følger opp med nok penger. Disse medlemmer er bekymret for at det svekker målet om å utdanne fagarbeidere for fremtidens arbeidsliv når elevene ikke får opplæring med det utstyret og den teknologien de skal bruke ute i arbeidslivet. Særlig krevende er utstyrssituasjonen for yrkesfaglige utdanningsprogram som krever dyrt utstyr og maskiner for å kunne gi relevant opplæring.

Disse medlemmer har savnet en mer offensiv og helhetlig tilnærming til ulike tiltak for å forbedre kvaliteten i fagopplæringen, herunder utstyr i fagopplæringen og i ressurskrevende yrkesfag spesielt. Disse medlemmer mener det er en utfordring for den enkelte skole og den enkelte fylkeskommune å sørge for at disse utdanningsprogrammene har det utstyret som kreves for at utdanningen skal være relevant, og der behovet for investeringer i maskiner og utstyr innebærer et kostnadskrevende løft for fylkeskommunene sammenlignet med andre utdanningsprogram med flere elever.

Disse medlemmer er bekymret for at regjeringens manglende investering i utstyr til yrkesfagundervisningen, kombinert med underfinansiering av fylkeskommunene, vil føre til at fylkeskommuner tvinges til å legge ned eller la være å opprette utdanningstilbud arbeidslivet har stort behov for innenfor blant annet

bygg- og anleggsgag og teknikk og industriell produksjon.

Komiteen flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 med forsterket finansiering av utstyr i videregående opplæring og en særskilt toppfinansiering til yrkesfagprogram med behov for særlig kostnadskrevenne utstyr.»

2.5.4 Kvalitet gjennom internasjonalt samarbeid

Komiteen mener at det er ønskelig at flere elever og lærere deltar i mobilitetsaktiviteter, både elever på yrkesfaglige og studieforberedende programmer, og viser til at internasjonalt samarbeid kan være et viktig og godt verktøy for utvikling i norsk skole. Et utvekslingsopphold for elever er et godt tiltak for mestringsfølelse og motivasjon, og gir i tillegg til faglig utbytte mange gode erfaringer som bidrar til sosiale ferdigheter og personlig utvikling. Komiteen støtter regjeringens ønske om å legge til rette for internasjonalt samarbeid og mobilitet, og vil peke på at det i dette arbeidet kan være ønskelig å se på i hvilken grad fylkeskommunene gjennom internasjonale kontorer, avdelinger o.l. kan spille en rolle i å koordinere utvekslingsarbeidet mellom elever, skoler og utvekslingsaktører. Det bør også sees på hvordan det kan skapes større forutsigbarhet for elever som reiser på utveksling når det gjelder tilrettelegging for valg av fag, godkjenningsordninger og fortsatt skolegang etter hjemkomst til Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil peke på at regjeringen i Meld. St. 7 (2020–2021) har et mål om at halvparten av de som avlegger en grad i norsk høyere utdanning, skal ha et studieopphold i utlandet. Når undersøkelser viser at andelen som reiser på utenlandsopphold i høyere utdanning med støtte fra Lånekassen, er tre ganger høyere blant studenter som også var på utveksling i Vg2 enn blant norske studenter generelt, så vil økt utveksling i videregående opplæring også bidra til at flere reiser på utenlandsopphold senere i utdanningsløpet. Disse medlemmer vil også peke på den viktige rollen EU og EØS-avtalen spiller for internasjonalt utdannings samarbeid, ikke minst ordningen Erasmus+ som i perioden 2014–2020 ga mer enn 15 000 elever og 5 000 ansatte i videregående opplæring mulighet til et mobilitetsopphold.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at internasjonalisering i

videregående opplæring bidrar til kunnskapsutvikling på systemnivå, men gir også elever som bruker muligheten til utveksling, verdifull læring i form av språkkunnskaper, kulturforståelse, sosiale ferdigheter og personlig utvikling. Disse medlemmer viser til at det over tid har vært en negativ utvikling i antall elever i videregående opplæring som drar på utveksling, og mener det må være et mål å tilrettelegge for at flere elever benytter denne muligheten. Disse medlemmer vil anmode regjeringen om å vurdere hvordan det best kan legges bedre til rette for at elever ikke opplever at utvekslingsopphold skaper unødvendig usikkerhet og utfordringer i opplæringsløpet, herunder tema som muligheten til å beholde skoleplass og godkjenning av fag. Disse medlemmer understreker at god og forutsigbar tilrettelegging er viktig for at muligheten til utveksling skal være tilgjengelig for alle elever.

2.5.5 Godkjenningsordning for utenlandsk fag- og yrkesopplæring

Komiteen er enige i at det er ønskelig å videreutvikle og utvide godkjenningsordningen for utenlandsk fag- og yrkesopplæring. En godkjenning er viktig for den enkelte arbeidstaker, for bedriftene og også for samfunnets innsats mot arbeidslivskriminalitet. Komiteen registrerer at det er gjennomført flere evalueringer og undersøkelser av ordningen, senest Fafos rapport Godkjenningsordning for utenlandske fag- og svennebrev. Virkninger på arbeidsvilkår, som er gjennomført på oppdrag fra NOKUT. Evalueringene og undersøkelsene peker på at det er noen utfordringer med dagens ordning. Anbefalingene fra arbeidsgruppen som skulle vurdere erfaringene med ordningen og gi anbefalinger om endringer og utvidelse av ordningen, peker på at det er behov for noen justeringer før ordningen kan utvides. Fafos rapport viser blant annet at ordningen har positive effekter for både den enkelte arbeidstaker og bedrifter. Ordningen har vist seg viktig for bedrifter som deltar i offentlige anbud, da det er et krav om at minst 40 pst. av arbeidstidene i et bygge- og anleggsprosjekt skal utføres av ansatte med fag- eller svennebrev. Bedrifter med mange ansatte med godkjent fagkompetanse kan bli mer konkurransedyktige i anbudprosesser. Rapporten peker videre på at det ofte er bedriftene som oppfordrer sin ansatte til å søke. Godkjenningsordningen gjør det også lettere for byggherre å kontrollere at kravet om fagarbeiderandel er oppfylt ute på den enkelte arbeidsplass. Denne ordningen ble også etablert som et virkemiddel i kampen mot arbeidslivskriminalitet, i tillegg til regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet som senest ble revidert i februar 2021. Ordningen er imidlertid foreløpig relativt lite utbredt, og dette er til hinder for at ordningen skal kunne gi et stort bidrag til arbeidet med å hindre sosial dumping, arbeidslivskriminalitet, svart arbeid og andre utfordringer den er ment å bidra

inn mot. Komiteen støtter derfor regjeringens forslag om å videreutvikle ordningen i tråd med anbefalingene, og også at det etableres en klagenemnd for godkjenningsordningen for utenlandsk fag- og yrkesopplæring.

2.6 Fylkeskommunenes helhetlige ansvar for regional kompetansepolitikk

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at ansvaret for og myndighetsutøvelsen når det gjelder fagopplæring er veldig fragmentert og fordelt ut over flere instanser. Dette skaper et uoversiktlig system som det er vanskelig for de øvrige partene i fagopplæringen å forholde seg til.

For å sikre en enhetlig og helhetlig forvaltning og utvikling av fagopplæringen foreslår disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen organisere ansvaret for fagopplæringen i departementet og direktoratene slik at det blir en helhetlig forvaltning og et helhetlig ansvar for læreplanutvikling og for samarbeidet med partene i arbeidslivet.»

2.6.1 Dimensjonering av VGO

Komiteen viser til at god og riktig dimensjonering av videregående opplæring er avgjørende for at vi skal lykkes med at flere skal kunne fullføre og bestå videregående opplæring, ikke minst på yrkesfaglige studieprogrammer. En av grunnene til at elever på yrkesfag ikke fullfører og består, er at det ikke er et godt nok samsvar mellom dimensjoneringen av utdanningsprogram og tilgjengelige læreplasser. Det vil også være viktig at flere elever kan få mulighet til å få opplæring som praksisbrevkandidat og lærekandidat, og gjennom det få mulighet til senere å fullføre med fag- eller svennebrev og/eller tilbud om relevant og meningsfull jobb etter endt opplæring. God og riktig dimensjonering vil også være svært viktig for at arbeidslivet kan få tilstrekkelig og kvalifisert arbeidskraft – noe som er en forutsetning for innovasjon, omstilling og verdiskaping i hele landet.

Komiteen viser videre til at fylkeskommunene har fått et større strategisk ansvar for den regionale kompetansepolitikken for å sikre bedre samsvar mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse og arbeidskraft. Fylkeskommunene har ansvar både for videregående opplæring og fagskoleutdanning, noe som gir gode muligheter til å se disse to utdanningsnivåene i sammenheng. Dette vil blant annet kunne bidra til at fylkeskommunene vil kunne vurdere behovet for kapasitet i fagskolesektoren også ut fra dimensjoneringen av de yrkesfaglige studieprogrammene. Det vil samtidig kunne synliggjøre en viktig karrierevei for elever som har tatt fag- eller svennebrev og sikre videreutdanning

for fagarbeidere som har spesialisert kompetanse til arbeidslivet i fylket.

Komiteen registrerer at det i stortingsmeldingen bekreftes at fylkeskommunene har ulike tradisjoner for hvordan de balanserer elevenes utdanningsønsker og søknader til videregående opplæring mot arbeidslivets behov, og dermed tilgjengelige læreplasser. Kompetansebehovsutvalget beskriver at hovedskillet går mellom skolefylker og opplæringsfylker, der skolefylkene i hovedsak dimensjonerer etter elevenes ønsker og opplæringsfylkene i større grad dimensjonerer etter arbeidslivets behov. Opplæringslovutvalget viser til at det er store variasjoner, men at de fleste fylkeskommunene i dag vektlegger søkerens førsteønske mer enn samfunnets behov.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, vet at elever som får oppfylt førstevalget sitt har større sjanse for å fullføre videregående opplæring, og dette må selvfølgelig også tillegges vekt, men det er også avgjørende at det er tilgjengelige læreplasser for at elevene skal kunne fullføre og bestå.

Komiteen mener at yrkesopplæringsnemndene (Y-nemndene) har en helt sentral rolle i å bidra til å sikre riktig dimensjonering og kvalitet i fagopplæringen, og støtter at regjeringen vil komme tilbake til opplæringsutvalgets forslag om å legge stor vekt på samfunnets behov for kompetanse i dimensjoneringen av videregående opplæring i forbindelse med ny opplæringslov. Komiteen mener at det bør vurderes å gå tilbake til ordningen hvor det ble lagt stor vekt på Y-nemndenes anbefaling. Det bør også sikres likere praksis for Y-nemndenes arbeid og oppfølging av deres anbefalinger i hele landet, blant annet hvordan de bør involvere opplæringskontorene, bedriftene og partene i arbeidslivet i sine vurderinger.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti støtter regjeringens vurdering av at det er grunn til å vurdere om formidlingsprosessen til læreplasser bør starte tidligere enn den vanligvis gjør i dag.

Disse medlemmer vil også vise til at meldingen også peker på at det er en rekke tiltak i meldingen som også vil påvirke fylkeskommunenes mulighet til og ansvar for å dimensjonere videregående opplæring, blant annet fleksibiliteten som gjør det mulig å planlegge tilpassede løp og sette inn tiltak før elevene får problemer som truer gjennomføringen og muligheten til at flere kan få tilbud om løp som kombinerer yrkes- og studiekompetanse. Disse medlemmer vil i den sammenheng også peke på at meldingen også omtaler at det ikke bare er elever som har utfordringer som bør ha bedre til-

passede løp. Dette gjelder også elever som trenger større utfordringer, som ønsker å ta flere fag og også fag på høyere nivå.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at en vesentlig årsak til at det ikke er tilstrekkelig samsvar mellom de utdanningstilbudene som tilbys lokalt og regionalt og arbeidslivets behov for kompetanse, er økonomien i fylkeskommunene. Svingninger i elevgrunnlaget og kutt i de statlige rammeoverføringene til fylkeskommunene setter videregående utdanningstilbud under press. Spesielt gjelder dette innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene som er mer kostbare enn de studieforbereende utdanningstilbudene som har større volum og lavere driftsutgifter. Det er spesielt krevende for mange fylkeskommuner å opprettholde en bredde i tilbud på Vg2-nivå, noe som dessverre resulterer i at det innen flere lærefag mangler lærlinger til bedrifter som har behov for rekruttering. Disse medlemmer ser med bekymring på at denne utviklingen kan komme til å forsterke seg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det de siste årene har vært flere rekorder i antall læreplasser, men at det fortsatt er for mange elever som ikke får læreplass. Disse medlemmer vil påpeke at en av årsakene til dette er at dimensjoneringen av utdanningstilbudene på videregående skole ikke samsvarer godt nok med arbeidslivets behov og muligheter for læreplass. Målet bør først og fremst være at yrkesfagelevne får læreplass og jobb, ikke at 15-åringer får sitt førsteønske om videregående opplæring oppfylt.

Når fylkeskommuner legger mer vekt på ønskene til elevene enn på rekrutteringsbehovene i arbeidslivet når de planlegger antall skoleplasser, så blir konsekvensen av dette at mange elever får opplæring i fag det ikke vil være nok læreplasser i. Dette har vært en gjennomgående tendens i mange år, og bedriftene er tydelige på at arbeidslivets behov bør vektlegges høyest i dimensjonering av videregående opplæring.

I dimensjoneringen av videregående skole mener disse medlemmer at opplæringskontorene, bedriftene og partene i arbeidslivet bør ha en sentral rolle, ved at fylkeskommunen og Y-nemndene har tett kontakt med disse når behov skal defineres. Disse medlemmer vil understreke at vi ikke kan vedta flere lærlingsplasser. Nåtidens og fremtidens arbeidsliv skapes i markedet, det vedtas ikke av staten og fylkeskommunen, og dette må gjenspeiles i rammevilkårene for både utdanningssektoren og næringslivet.

Disse medlemmer viser videre til merknader og forslag i Innst. 414 S (2020–2021), Dokument 8:282 S (2020–2021).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til den viktige funksjonen som opplæringskontorene har som bindeledd mellom skole og lærebedrifter og som ressurs inn i bedriftene og for rekruttering av lærebedrifter. Flertallet har merket seg NOU 2019:23 Ny opplæringslov, der utvalget har foreslått å oppheve dagens regulering av opplæringskontorene i opplæringsloven og at opplæringskontorene ikke lenger skal kunne godkjennes som lærebedrift. Flertallet mener dette vil svekke opplæringskontorenes mulighet til å medvirke til at opplæringen i bedriftene er kvalitets-sikkert. Flertallet er sterkt kritisk til utvalgets forslag. Det vil være spesielt krevende med tanke på næringsstrukturen i Norge med mange små og mellomstore bedrifter. Opplæringskontorene er svært viktige for at små bedrifter skal kunne påta seg ansvaret for lærlinger og for å sikre læreplasser.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videreføre lovfesting av opplæringskontorene og godkjenning som lærebedrift, samt forsterke opplæringskontorenes funksjon som bindeledd mellom skolen og lærebedriftene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti er enige i at opplæringskontorene har en viktig funksjon som bindeledd mellom skole og lærebedrifter og som ressurs for bedriftene og for rekruttering av lærebedrifter, selv om vi også har erfaring med at de fungerer til dels forskjellig. Disse medlemmer vil vise til at regjeringen vil legge frem et forslag til ny opplæringslov om kort tid, og at forslaget skal legges ut på høring. Disse medlemmer mener at spørsmålet om lovfesting av opplæringskontorene bør avvente til høringen er gjennomført.

2.6.2 Karriereveiledning

Komiteen mener at god rådgiving, det vil si god karriereveiledning, er avgjørende for at både unge og voksne skal kunne ta gode valg. Meldingen peker på kartlegginger som viser at det er delte meninger om kvaliteten på karriereveiledningen i skolen. Kompetanse Norge har fått i oppdrag å utvikle et tverrsektorielt kvalitetsrammeverk for økt kvalitet i karriereveiledningen, og en viktig del av rammeverket er kompetansestandard for å sikre kvalitet i tjenestene. Med endringene i videregående opplæring vil mange elever kunne ta valg på et tidligere tidspunkt, og det stiller enda større krav

til karriereveiledningen i ungdomsskolen for å motvirke feilvalg, omvalg og frafall.

Komiteen vil spesielt peke på behovet for at elevene på ungdomsskolen får god karriereveiledning for å kunne orientere seg like godt om yrkesfaglige studieprogrammer som studieforbereende programmer, om arbeidslivets behov for fagarbeidere og at det bør sees på ordninger som kan øke kompetansen om fagopplæringen. Komiteen støtter regjeringens forslag om å sikre bedre kvalitet i karriereveiledningen, og vil spesielt peke på forslaget om å legge til rette for økt samarbeid mellom ulike aktører på veiledningsfeltet. Et slikt samarbeid bør også inkludere tett kontakt og samarbeid med ungdomsskoler, bedrifter og opplæringskontorer. Komiteen mener også at læringer skal gis tilgang til karriereveiledning og annen rådgiving.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig at elevene får en realistisk tilnærming til utdannings- og arbeidsmarkedet. Elevene må bli gjort oppmerksom på hvilke utdanninger som privat og offentlig arbeidsliv har behov for, og hvilke det i langt mindre grad er behov for. Utdanningstilbudet må i større grad speile dette.

I den sammenheng vil disse medlemmer understreke viktigheten av at elevene har tilgang til rådgivere som kan gi dem kvalifiserte råd om utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidsmarked. Rådgiverne på ungdomsskoler og videregående skoler må være oppdatert om elevenes muligheter, da dette kan bidra til å redusere og motvirke feilvalg, omvalg og frafall. For å lykkes med dette må det utvikles modeller for å rekruttere flere med erfaring fra annet arbeidsliv inn i rådgivningstjenesten. Det må legges til rette for en tverrfaglig rådgivertjeneste og samarbeid mellom skoleeiere, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet.

Disse medlemmer viser videre til merknader og forslag i Innst. 414 S (2020–2021), Dokument 8:282 S (2020–2021).

2.6.3 Finansiering av VGO

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, merker seg at regjeringen i meldingen drøfter at det er grunn til å vurdere om dagens finansiering er den beste for å bidra til tilstrekkelig antall læreplasser, og at forslag i meldingen forsterker behovet for dette. Flertallet støtter regjeringens forslag om å vurdere hvordan finansieringen av videregående opplæring kan bidra til flere læreplasser og også vurdere endringer i lærlingtilskuddet som følge av forslagene om utvidet rett til videregående opplæring og yrkesfaglig rekvalifisering, og også at det er viktig å trekke inn be-

rørte aktører i arbeidslivet, inkludert partene i arbeidslivet og fylkeskommunene, i disse vurderingene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at finansiering av videregående opplæring er en vesentlig faktor for å oppnå de målsettingene som skisseres i meldingen. Disse medlemmer viser til at fylkesøkonomien er avgjørende for kvaliteten og omfanget av utdanningstilbud i det enkelte fylket. Samtidig er fagopplæringen et delt ansvar mellom fylkeskommunene og nærings- og arbeidslivet. Disse medlemmer viser til at utgiftene ved å opprette yrkesfaglige utdanningsprogram er vesentlig høyere enn studieforbereende utdanningsprogrammer. For å innfri arbeidslivets behov for kompetanse er det nødvendig å sikre økonomien i fagopplæringen slik at ikke utdanningstilbud legges ned og veksles inn med billigere tilbud. Disse medlemmer vil understreke betydningen av en desentralisert struktur i videregående opplæring, slik at færrest mulig tvinges til å flytte på hybel for å ta utdanning, og for å motivere flest mulig til å fullføre påbegynt utdanning.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringen av videregående opplæring med sikte på å ivareta arbeidslivets kompetansebehov og en tilstrekkelig desentralisert fordeling av yrkesfaglige utdanningsprogram.»

Disse medlemmer ønsker å peke på nødvendigheten av å sørge for et økonomisk grunnlag for at fylkeskommunene skal kunne realisere de nødvendige tilbud og tilrettelegginger for ungdom som gjør dem i stand til å gjennomføre, og ikke minst et godt økonomisk grunnlag for å etablere gode og tilrettelagte tilbud for voksne.

2.6.4 Utdanningsstøtte til elever i VGO

BORTEBOENDE ELEVER

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener målsettingene i meldingen om høyere fullføring betinger at ordningen for borteboere forbedres. Disse medlemmer viser til at regjeringen har gradvis svekket stipendordningene for elever i videregående opplæring. Spesielt har det gått ut over elever og læringer innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram som må bo på hybel for å fullføre sitt utdanningsløp. Disse medlemmer mener dette er nok et distriktsfiendtlig grep, og reagerer på at regjeringen på denne måten påfører denne elevgruppen en kostnadsulempe sammenlignet med hjemmeboende elever. Disse

medlemmer er bekymret for hvordan dette påvirker elevenes motivasjon og mulighet til å gjennomføre videregående opplæring. Disse medlemmer viser til at det er dobbelt så høyt frafall blant elever som er borteboere sammenlignet med hjemmeboende, ifølge SINTEF-rapporten «Intet menneske er en øy» fra 2007. Det samme viste rapporten «Bortvalg og gjennomstrømming i videregående skole i Finnmark» fra Norut (2009). Denne viste også at flere borteboere enn hjemmeboende oppgav at de sluttet fordi de var skoleleie og manglet motivasjon. Forskerne peker på at manglende nettverk og støtte for borteboere kan være en forklaring.

Disse medlemmer har tidligere tatt opp behovet for en helhetlig gjennomgang av stipend- og låneordningene for elever i videregående opplæring for å få oversikt over hvordan kutt, endringer og andre forhold samlet sett slår ut, og om prinsippet om lik rett til utdanning fremdeles er ivarettatt.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2022 øke bostipendet for borteboende elever og justering av utdanningsstøtten slik at ikke borteboende elever får en kostnadsulempe sammenlignet med hjemmeboende elever.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til alternativt statsbudsjett for 2021, hvor disse medlemmer foreslo å øke borteboerstipend i videregående skole med totalt 22,6 mill. kroner, tilsvarende 2 000 kroner per elev.

UTSTYRSSTIPEND

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til gratisprinsippet i videregående opplæring og at en forutsetning for dette er et samsvar mellom elevenes utgifter og utstyrsstipendet. Det er viktig at økonomi ikke er et hinder for å velge utdanning. Disse medlemmer vil understreke behovet for at flere velger yrkesfaglig utdanning i framtida, og det er følgelig viktig å legge til rette for at alle har råd til å fullføre utdanningen. Disse medlemmer viser til at det ikke er samsvar mellom stipendsatsene for innkjøp av nødvendig utstyr til bruk i opplæringen og de reelle utgiftene som elevene har til utstyr i enkelte utdanningsprogram. For å sikre gratisprinsippet i videregående opplæring og utjevne kostnadsforskjellene mellom ulike utdanninger mener disse medlemmer det er nødvendig å justere stipendsatsene i tråd med det reelle kostnadsnivået. Dagens stipendordning er avhengig av hvilket utdanningsprogram en tar, men stadig flere elever har ikke råd til å kjøpe nødvendig utstyr.

Disse medlemmer er bekymret for den negative utviklingen, som gjør at elever blir «utestengt» fra undervisningen på grunn av at de ikke har råd til å kjøpe nødvendig utstyr.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2022 gjennomgå satsene for utstyrsstipend slik at satsene er i tråd med utstyrskravene som stilles i de ulike utdanningsprogrammene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til alternativt statsbudsjett for 2021, hvor disse medlemmer foreslo en trinnvis opptrapping av utstyrsstipendet over tre år, hvorav en økning på 38 mill. kroner for 2021.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at denne regjeringen har økt utstyrsstipendet for elever i videregående opplæring med 25 mill. kroner for at det skulle bli bedre samsvar mellom stipendet og elevenes utgifter. Denne endringen førte til et markant løft i stipendsatsen for flere av de dyrere yrkesfaglige utdanningsprogrammene. En ytterligere økning av utstyrsstipendet er et spørsmål som må tas i ordinær budsjettbehandling.

2.6.5 Veien videre

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at det er flere forhold som også skal følges opp i det videre arbeidet. Den nasjonale kompetansestrategien skal fornyes, kompetansebehovsutvalget skal videreføres med nytt mandat og regjeringen skal legge frem en strategi for desentralisert utdanning og en strategi for høyere yrkesfaglig utdanning. Det tas sikte på at endringer i forskriften til opplæringsloven kan fastsettes i løpet av våren 2021 for å legge til rette for et friere skolevalg. Det tas også sikte på en høring av forslag til ny opplæringslov i løpet av sommeren 2021. Disse medlemmer mener at også dette vil være viktige bidrag i det videre arbeidet med økt kvalitet og økt gjennomføring i videregående opplæring.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med konkrete forslag til tiltak som kvalifiserer elevene og lærlingene i videregående opplæring til å oppnå sluttkompetanse, samt finansiering av dette.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med egnede tiltak for å få flere elever som mottar spesialundervisning og elever med tilretteleggingsbehov, til å fullføre videregående skole.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre en plikt for fylkeskommunene til å jobbe systematisk og forebyggende med elever i videregående opplæring som står i fare for å ikke bestå fag.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre tett sammenheng mellom den planlagte strategien for å forbedre tilbudet til elever med funksjonsnedsettelse og de overordnede grepene i Fullføringsreformen. Regjeringen bør involvere brukerorganisasjonene i oppfølgingen av reformen som helhet, og ikke bare i utarbeidingen av strategien.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen om en helhetlig gjennomgang av fag- og timefordelingen i videregående opplæring, utført i samråd med berørte aktører og forankret hos disse, og der det utredes om det er behov for at timene i noen fag skal samles på én termin.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om et nytt fremtidsfag i videregående opplæring.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om å dramatisk redusere antallet fellesfag som en forutsetning for gjennomgangen av fag- og timefordelingen i videregående opplæring.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for en bedre yrkesretting av fellesfagene i de yrkesfaglige studieprogrammene ved å direkte koble sammen og fullintegre undervisningen i fellesfag med undervisningen i programfagene, herunder egne etter- og videreutdanningstilbud for lærere.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen å sette i gang forsøksprosjekter med digitalundervisning i fremmedspråk ved videregående skoler der elevgrunnlaget ikke er stort nok i det enkelte faget og/eller skolen ikke har tilgang på kvalifiserte lærere. Prosjektet skal se på om dette kan bidra til å sikre like muligheter for elever på mindre skoler med færre studietilbud. Stortinget ber regjeringen innføre ordninger for økte bevilgninger til fylker som deltar, og i tillegg gjennomføre en følgeevaluering av pilotprosjektene.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan elevenes medvirkning i vurderingsarbeidet i videregående opplæring kan styrkes.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen organisere ansvaret for fagopplæringen i departementet og direktoratene slik at det blir en helhetlig forvaltning og et helhetlig ansvar for læreplanutvikling og for samarbeidet med partene i arbeidslivet.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringen av videregående opplæring med sikte på å ivareta arbeidslivets kompetansebehov og en tilstrekkelig desentralisert fordeling av yrkesfaglige utdanningsprogram.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen gi elever i videregående opplæring som trenger det, rett til innføringsfag. Språkopplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet, og opplæringen skal integreres i elevens Vg1-løp.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen øke lærlingtilskuddet og innrette det slik at det stimulerer bedriftene til å tilby lærekontrakt til elevene på Vg1 i form av vekslingsmodeller.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man kan styrke sammenhengen mellom og kvaliteten på underveis- og standpunktvurdering i videregående opplæring.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til en gjennomgang av hvordan strukturene i videregående opplæring, inkludert vurderingsordningene og ordningene for poengberegning og vitnemål, kan justeres slik at de i større grad fremmer læring og god mental helse for elevene.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en utredning av hvordan dagens eksamensordning kan suppleres med alternative vurderingsformer, for eksempel mappevurdering.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2022 øke bostipendet for borteboende elever og justering av utdanningsstøtten slik at ikke borteboende elever får en kostnadsulempe sammenlignet med hjemmeboende elever.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen om at yrkesfag og studieforberedende tildeles hver sine kapitler i den kommende opplæringsloven.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 20*

Stortinget ber regjeringen om ikke å innføre fremtidsfaget som et nytt fellesfag, men komme tilbake med forslag til en ny fag- og timefordeling der dagens fellesfag videreføres med et omfang som ivaretar fagenes allmenndannende funksjon, fagenes egenverdi og uten føring om prioritering av kun fagene matematikk, norsk og engelsk.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen dele skoleåret inn i terminer med opplæring i et mindre antall fag i hver termin, og at fag som i dag strekker seg over mer enn ett år, deles inn i mindre enheter med sluttvurdering slik at behovet for økt faglig konsentrasjon og dybdeforståelse imøtekommes.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 22*

Stortinget ber regjeringen oppheve forskriften om en fraværsgrense på ti prosent i enkeltfag i videregående opplæring, og i dialog med sektoren utarbeide et nytt regelverk for fravær.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan praktisering av vurdering for læring i videregående opplæring kan styrkes.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man skal koble det systematiske arbeidet med vurdering for læring til arbeidet med læreplaner, spesielt å planlegge for læring.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan kvaliteten på det vurderingsfaglige språket i videregående opplæring kan utvikles.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å styrke vurderingskompetanse og forståelse av vurdering for læring hos andre aktører utenfor skole/lærebedrift som kan støtte de videregående skolenes arbeid.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man kan sikre gode rammevilkår for at elevenes tillitsvalgte gis muligheter for deltakelse og innflytelse i videregående opplæring.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding II til X fremmes av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteens tilråding XI fremmes av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet.

Komiteens tilråding XII fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, konkretisere nærmere forbedringer av Vg3 i skole som gir elevene en sluttkompetanse som tilfredsstillende arbeidslivets krav og som har tillit i nærings- og arbeidslivet.

II

Stortinget ber regjeringen gjennomføre forsøk med obligatorisk overgangskurs for elever med svakt språklig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring.

III

Stortinget ber regjeringen gjennomføre forsøk med obligatorisk overgangstilbud for elever med svakt faglig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring.

IV

Stortinget ber regjeringen legge bort forslaget om å utvide ordningen for fagbrev som elev utenfor arbeidslivet og lærlingordningen, og heller vektlegge opplæringstilbud som skal lede fram til læreplass og opplæring i arbeidslivet.

V

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at alle videregående skoler med yrkesfag gir tilbud om praksisbrev eller tilsvarende tilbud for elever som har behov for mer tid og et tilrettelagt opplæringsløp ute i bedrift.

VI

Stortinget ber regjeringen gi fylkeskommunene incitament til å utvide omfanget av ulike vekslingsmodeller som alternativ til hovedmodellen med 2 år i skole + 2 år i lærebedrift, slik at flere elever får mulighet til å veksle mellom opplæring i skole og bedrift gjennom hele opplæringsløpet.

VII

Stortinget ber regjeringen forsterke skolenes oppfølgingsansvar for eleven gjennom hele opplæringsløpet, også i den tiden eleven er lærling i en lærebedrift.

VIII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 med forsterket finansiering av utstyr i videregående opplæring og en særskilt toppfinansiering til yrkesfagprogram med behov for særlig kostnadskrevenne utstyr.

IX

Stortinget ber regjeringen videreføre lovfesting av opplæringskontorene og godkjenning som lærebedrift, samt forsterke opplæringskontorenes funksjon som bindeledd mellom skolen og lærebedriftene.

X

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2022 gjennomgå satsene for utstyrsstipend slik at satsene er i tråd med utstyrskravene som stilles i de ulike utdanningsprogrammene.

XI

Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av flere produksjonsskoler.

XII

Meld. St. 21 (2020–2021) – om Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden – vedlegges protokollen.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 25. mai 2021

Roy Steffensen

leder

Turid Kristensen

ordfører

